

2007

ISSN 1331-2170

UDK 282

liturgijsko—pastoralni list

živo vrelo

Hrvatski institut za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji • god. XXIV. • cijena: 13 kn

od 9. rujna do 6. listopada 2007.

Naša tema:
Liturgijska pjesmarica

Liturgija se izražava uzvišenim jezikom glazbe.

Hvalospjev života

Riječ Kristova
neka u svem bogatstvu
prebiva u vama!
U svakoj se mudrosti
poučavajte i urazumljajte!
Psalmima, hvalospjevima,
pjesmama duhovnim
od srca pjevajte hvalu Bogu!
I sve što god riječju ili djelom činite,
sve činite u imenu Gospodina Isusa,
zahvaljujući Bogu Ocu po njemu!

Kol 3,16-17

u ovom broju:

ZIVO VRELO

1

urednikova riječ

- Glazbeno razodijevanje liturgije

2

naša tema: Liturgijska pjesmarica

- Riječ i pjevanje u slavljenju vjere,
Ante Crnčević
- Trebamo li novu liturgijsku pjesmaricu
ili primjerenu liturgijsku glazbu?
Ivan Šaško
- Pjevanje otvara shvaćanje Božje riječi
Ivica Raguž

16

otajstvo i zbilja

*Biblijska razmišljanja: I. Šaško, I. Raguž,
Ž. Tanjić, S. Slišković, A. Vučković*

- Dvadeset i treća nedjelja kroz godinu
- Uzvišenje svetoga Križa
- Dvadeset i četvrta nedjelja kroz godinu
- Dvadeset i peta nedjelja kroz godinu
- Dvadeset i šesta nedjelja kroz godinu

36

Riječ i Pismo

- Liturgijski hvalospjevi iz Lukina evanđelja,
M. Cifrak

38

u duhu i istini

- Glazbeni prilog: Otpjevni psalmi

40

trenutak

- Blagoslov naroda evanđelistarom

Glazbeno razodijevanje liturgije

Danas su ljudi, bez sumnje, glazbeno 'obrazovaniji' nego prije nekoliko desetljeća. Glazba, shvaćena u najužemu smislu riječi, postala je dijelom svakodnevlja: prati nas u sredstvima javnoga prijevoza, potkrjepljuje naše strpljenje u čekaonicama, razbudi želje u trgovačkim centrima, stvara ugodu u trenucima zajedništva... Prati nas posvuda, a mnogi se od nje ne odvajaju ni za vrijeme rada ni za vrijeme odmora.

Teško je, međutim, razlučiti gdje je u toj čovjekovoj 'bliskosti' s glazbom – počesto svedenom na reproduciranje i slušanje – granica između kulture i civilizacije, odnosno gdje je čovjek svojim duhom posegnuo za uzvišenim jezikom glazbe, a gdje je glazba pretvorena u sredstvo novih oblika gospodarenja čovjekom.

Kršćanska je liturgija mjesto gdje se glazbu može susresti u njezinome iskonskome obliku. Glazba je *jezik božanskoga*, priznavale su stare kulture i religije. Ona je, jednako kao i govor riječi ili govor znaka, vlastita čovjekovu ispovijedanju vjere i slavljenju Boga. Liturgijska glazba, dakle, nije *uvvedena* u liturgiju kao izvanjski obredni element, posuđen iz kulture, nego je *stvarana i oblikovana u liturgiji* kao način vjernikova slavljenja Boga i kršćanskih otajstava. Govor o glazbenim oblicima stoga, u kontekstu liturgije, zadire duboko u razmatranje samih liturgijskih oblika i sadržaja vjere. Neosporno je da i današnje glazbeno oblikovanje liturgijskih slavlja mora polaziti upravo od *liturgije* kao temelja i izvorišta liturgijske glazbe. Štoviše, umjesto nastojanja za odijevanjem liturgije u 'glazbeno ruho', valja nam nastojati za shvaćanjem i oblikovanjem glazbe na način da ona rasvjetljava sami sadržaj slavljenoga otajstva. Liturgija se glazbom *ne zaodijeva* nego *razotkriva* – u svemu svome bogatstvu.

Pred liturgijskim je glazbenicima, koji su po svome zvanju *liturgijski služitelji* u pravome smislu riječi, odgovorna zadaća integriranja jezika glazbe u govor liturgije. Bogatstvu naše glazbene baštine, stvarane u krilu Crkve i oblikovane kršćanskom vjerom i pobožnošću, danas ipak nedostaje glazbenih djela koja su iznikla iz liturgije i onih koja su stvarana za liturgiju. U raspjevanosti naših liturgijskih zajednica katkada je teško zamijetiti pravi liturgijski duh. U liturgijska se slavlja unose 'nove pjesme' koje nerijetko odišu starim duhom slavljenja. Potreba za novom liturgijskom pjesmaricom izranja kao potreba za *novim liturgijskim pjesmama* koje će izražavati i omogućavati istinsko poniranje u slavljeno otajstvo vjere. Svetopisamska tradicija »novom pjesmom« naziva *novost života u Bogu* (Ps 149,1). Nove liturgijske pjesme mogu biti plod samo takve novosti koju nam liturgija na otajstven način daruje. Poetskoj i glazbenoj nadahnutosti liturgijskih pjesma treba zato prethoditi *liturgijska nadahnutost* kako glazba ne bi izvana *odijevala* liturgiju i tako priječila doživljaj njezine ljepote, nego u pravome smislu riječi *razodijevala liturgiju* od njezine 'zvučne obrednosti' i otkrivala njezinu otajstvenost.

Urednik

Riječ i pjevanje u slavljenju vjere

Teološka polazišta za oblikovanje liturgijskih pjesama

Ante Crnčević

Svečana pontifikalna liturgija koja je slavljena u prigodi otvaranja Drugog vatikanskoga sabora (11. listopada 1962.) imala je ovakav glazbeni repertorij: za misni ordinarij pjevana je Palestrinina *Missa papae Marcelli*, a na mjestu promjenjivih dijelova (*proprium*) pjevani su *Confirma hoc Deus* (Pokaži, Bože, silu svoju) i *Ad te levavi* (Oči svoje uzdižem k tebi) od Palestrine te Bartoluccijev *Exaudi Domine* (Usliši, Gospodine, molitvu moju). Važna je pri tome napomena da je sve pjevane dijelove pjevao isključivo zbor *Cappella Sistina*.

Svečana liturgija završetka Sabora (8. prosinca 1965.) nudila je sasvim drukčiju glazbenu sliku: na početku je Cappella Sistina intonirala antifonu *Gaudens gaudebo* (Radujem se u Gospodinu, radujem), puk je ponavljao antifonu uz strofe *Ps* 29; poklik *Kyrie* pjevali su naizmjenično zbor i puk; papa je sâm intonirao himan *Gloria*, a pjevala ga je cijela liturgijska zajednica (»ab omnibus in cantu continuatur«, stajalo je u Redu slavlja); *Sanctus* i *Agnus Dei* bili su iz jednostavne gregorijanske *Missae brevis*; a na kraju je na tradicionalnom napjevu pjevan himan *Christus vincit* (Krist Kralj vlada).

Dva slavlja koja nude bitno različite pristupe glazbenome ruhu kršćanske liturgije. Sabor je kanio dati novo usmjerenje oblikovanju glazbe u liturgiji. Glazba je vraćena u liturgiju. Stoljećima je bila pored liturgije, uz nju, za vrijeme liturgije. Pjevački je zbor ponovno postao potporom zajednici u pjevanju. Liturgijska obnova, htjelo se pokazati, dala je važnost glazbi kao sastavnom (ne dodanom ili izvanjskom!) dijelu liturgije.

Provedba liturgijske obnove u mjesnim Crkvama – a što je neodvojivo od uvođenja narodnoga jezika u liturgiju, a time i novih tekstova i skladbi – ipak ne oslikava na jasan način zaokret kakav je vidljiv u usporedbi dvaju spomenutih pontifikalnih slavlja. Puno je toga novog – novog po glazbe-

nom obličju, po jeziku, repertoaru, uključenosti zajednice – ali je u tom »novom« još uvijek puno »staroga duha«. Obnovljenoj liturgiji potrebna je liturgijska glazba koja će biti odjek »nove pjesme« za koju nas liturgija osposobljuje i uvijek iznova poziva: »Pjevajte Gospodinu pjesmu novu« (*Ps* 96,1). U čemu je novost 'nove pjesme' zajednice koja u liturgiji slavi svoje otkupljenje?

Vrsnost liturgijskoga pjevanja počiva na razumijevanju Riječi. Liturgijsko je pjevanje sinergija s Riječju, glazbeno blagovanje Riječi.

Glazba, kao iskonski oblik čovjekova izricanja radosti i slavlja, te kao posebni oblik komuniciranja sa Svetim, nužni je i tvorni element svečane kršćanske liturgije (usp. SC 112). Nužnost i konstitutivnost glazbe u kršćanskom bogoštovlju poziva nas da u razmišljanju o njoj ne zaboravimo upravo taj teološki predznak liturgijske glazbe, predznak koji nas vodi u teološko shvaćanje i doživljavanje bogoštovlja. Pjesma je, naime, jedan od najstarijih bogoštovnih čina, radosni poklik udivljenja pred Božjom objavom i pred njegovim spasenjskim djelima. U povijesti religija, još prije nego su postojali razvijeni kulturni obredi, postojala je glazba koja je bila kult, obred. Nije bez značenja činjenica da se pjevanje u Svetome pismu prvi put spominje kao čin zahvale za čudesno izbavljenje naroda iz egipatskoga ropstva: prešavši preko Crvenoga mora »Mojsije s Izraelcima zapjeva ovu pjesmu Jahvi u slavu: 'U čast Jahvi zapjevat ću, jer se slavom proslavio.'« (*Izl* 15,1). Pjesma je liturgija hvale Bogu zbog njegovih spasenjskih djela. Stoga o glazbi ne govorimo kao izvanjskom elementu ili kao 'umjetničkom' oblikovanju bogoštovlja. Glazba je u sebi bogoštovlje. Ona je oblikovana liturgijom. Zato teologija o njoj ima što reći.

Pjesmom koja je prožeta vjerom sam pjevač postaje
živa pjesma hvale Bogu. (S. Köder, David)

Čini se ipak da razmišljanja o liturgijskoj glazbi još uvijek ne zadiru u dovoljnoj mjeri u *liturgiju* i u njezin teološki sadržaj nego se dodiruju tek njezinoga obrednoga oblića, pa se glazbu pokušava samo obredno kontekstualizirati, pronaći joj *mjesto unutar obreda*, pored(!) drugih obrednih čina. Slijedeći, međutim, težnju Crkve da liturgija bude slavljena kao spomen-čin Božjega djela otkupljenja i znajući da se liturgija ne može svesti samo na obrednō, spoznajemo da ni liturgijska

glazba ne može biti promatrana samo u funkciji obreda. Štoviše, kako zamjećuje Andrea Grillo, glazba može biti snažan oblik *oslobađanja obreda* od njegove 'funkcionalnosti' i 'korisnosti' kako bismo zahvatili otajstvenu zbiljnost koja nadilazi vidljivu ili 'čujnu' (*audibilnu*) dimenziju liturgije te ljudsku želju za duhovnom korisnošću i potrebom. Liturgija je, naime, iskustvo spasenja, *iskustvo dara* koji se ne mjeri ni mjerom potrebe ni mjerom koristi. Ona uvodi u zajedništvo s Darivateljem, anticipirajući vječnost toga zajedništva. I sva joj je vrijednost u tome zajedništvu, pa i kad je 'bezvrijedna' za ovaj život. Slična dimenzija nefunkcionalnosti i nekorisnosti može se vidjeti i u umjetnosti, pa tako i u glazbi. Ona nas 'oslobađa' materijalnoga, obrednoga, i uvodi u susret s Nevidljivim.

Na tome tragu teološkoga promišljanja pokušat ćemo o liturgijskoj glazbi razmišljati kao o liturgijsko-teološkoj zbilji, kao konstitutivnom elementu kršćanske liturgije.

Božja riječ – temelj liturgijske glazbe

Tražeci vlastitosti liturgijskoga pjevanja u biblijsko-kršćanskoj tradiciji korisno je osvrnuti se na izričaj iz Ps 47,6: »Pjevajte Bogu pjevači vrsni!« Vrsnost liturgijskoga pjevanja uvelike nadilazi izvrsnost glazbenoga umijeća. Mnogi suvremeni prijevodi daju različite značenjske naglaske tomu psalamskom izričaju (pjevati s umijećem, s nadahnućem), ali u hebrejskome izvorniku stoji poziv na pjevanje s *razumijevanjem* (»Elohim zam^{er}u maskil«). Vrsnost liturgijskoga pjevanja, o čemu govori hrvatski prijevod psalma, odnosi se na razumijevanje umom, dušom i srcem. Pjesma je *odjek razumijevanja i prihvaćanja* riječi. Kroz pjesmu riječ odjekuje u vjernikovu biću. Čovjek pjesmom nadilazi izgovaranje riječi. Kroz pjesmu riječ prožima pjevača. Najstariji grčki prijevod Staroga zavjeta zato donosi sintagmu *Psaltate tō Theō synetōs*, »Pjevajte Bogu sa smislom«, »Pjevajte s razumijevanjem«. Hebrejski glagol *zamir* tu je preveden glagolom *psalein* koji znači »udarati prstima u žice, trzati žice« na glazbalu. Tako se izričaju glazbala (psaltira) pridružuju riječ i *razumijevanje*.

Tri su, dakle, temeljne sastavnice liturgijske glazbe: zvuk riječi, zvuk glazbala i *zvučnost razumijevanja*, koje ujedinjuje riječ, slavljenost otajstvo i glazbu. Jeronimov latinski prijevod Svetoga pisma 'pjevati *synetos*' shvaća kao 'pjevati *sapienter*', pri čemu pojam *sapientia* (mudrost) znači »razumljivost u svim dimenzijama ljudske egzistencije, ne samo racionalnu ili intelektualnu, nego i razumijevanje sa srcem« (F. K. Praßl).

Nedvojbeno je da takvo usmjeravanje liturgijske glazbe (pjevanje s razumijevanjem; *synetōs, sapienter*) stavlja naglasak na riječ i na njezino suzvučje s glazbenim izričajem čovjekove duše. Glazba interpretira riječ, govori o čovjekovoj intimnoj sljubljenosti s riječju. Ona ispovijeda vjernikov odnos s riječju. To može biti kliktaj, zahvala, prošnja, ali može biti i šutnja u kojoj će glazbeni izričaj riječi biti prepušten glazbala (psaltiru), kao znak čovjekove uronjenosti u riječ (meditacija).

Interpretirajući spomenuti psalamski redak, koji poziva na pjevanje »s umijećem« i »s razumijevanjem«, sveti Bazilije govori o pjevanju kao iznimnome putu *prihvatanja riječi*: »Vrsno pjeva onaj tko je tako pozoran na tekst kako je osjetilo 'pozorno' na okus« (*Regula*, 110). Kao što osjetila imaju zadaću omogućiti doživljaj okusa jela, tako pjevanje ima zadaću doživljavanja riječi. Psalmist govori o užitku riječi koja je 'blagovana' razumijevanjem i prihvaćanjem: »Kako su slatke nepcu mome riječi tvoje, od meda su slađe ustima mojim.« (Ps 119,103). Pjevanje je »kušanje riječi« – u svoj njezinoj slatkoći ili gorčini. Liturgijsko je pjevanje uvijek *sinergija s Riječju* koja se objavljuje i utjelovljuje u zajednici vjernika, pa se riječi liturgijske pjesme doživljavaju kao »ulomci Riječi-Logosa« koji se daje kao kruh života (C. Valenziano). Liturgijska muzikologija stoga govori o *glazbenom blagovanju Riječi*, o pričesti Božjom riječju.

Razlog je to činjenici da je glazbena tradicija u kršćanskoj liturgiji kroz čitavu povijest najradije vidjela Božju riječ, zapisanu u Svetome pismu. Sveto pismo, osobito Psaltir, predstavlja *najstariju liturgijsku pjesmaricu* kršćanske zajednice. Božja riječ koja se glazbom – pjevanjem – naviješta, razmatra, blaguje, temeljna je odrednica liturgijske glazbe. Uzvišenost Riječi ne dopušta da

glas nadjača njezinu snagu. Glas je odgovor na Riječ ili pak otvaranje duše njezinu silasku u vjernikov život. Pjevačev je glas ruho riječi koja se u liturgiji utjelovljuje i spasenjski daruje.

Liturgijska pjesma govori o Bogu, o njegovoj uzvišenosti, o njegovim djelima spasenja. Pjevač (osobito glazbenik) u težnji za »liturgijskom vrsnošću« pjevanja (*synetos*) uvijek je na ispitu vjere: on pjevanjem ispovijeda svoje divljenje Bogu, ne dopušta da glas nadjača riječ. On pjevanjem naviješta Boga. Postaje služiteljem svečanoga i razumljivoga (*synetos*) Božjega govora zajednici. Pjevač je u službi Riječi-Pjesme. Pogubno je pjesmu staviti u službu pjevaču. Zgodno je prisjetiti se priče iz drevne hebrejske zbirke »Sefer ha-Haggadah«. Ondje stoji kako je David, dovršivši Knjigu psalama, s udivljenjem nad tim 'svojim' djelom pred Bogom uskliknu: »Tko ti, Oče svijeta, među svim tvojim stvorenjem pjeva veću hvalu od mene?« U tome trenutku čuo je glas žabe: »Ne uznosi se Davide. Ja Bogu pjevam uzvišeniju hvalu od tebe!« Tom je metaforom židovska duhovnost kanila izreći da se čovjek svojim pjeva-

Pjevanjem se čovjek pridružuje pjesmi kojom sve stvorenje kliče Stvoritelju. (*Antifonarij, Venecija, 15. st.*)

njem pridružuje »pjesmi stvorenja« koja svojim životom kliču Stvoritelju. Sām starozavjetni Psaltir završava poklikom »Sve što god diše Gospodina neka slavi. Aleluja!« (Omne quod spirat laudet Dominum, alleluia. Ps 150,5). Pjevanje je odjek života koji je pjesma hvale Stvoritelju. Pjevanjem zaodjenuta riječ ne otkriva pjevača, kao što ni zvuk glazbala ne govori o glazbala.

Priznanje svetoga Augustina – *Laus cantandi est ipse cantator* – da u glazbi sām pjevač postaje hvala koja se izriče pjesmom (*Sermones* 34,6), preispituje i danas naša shvaćanja liturgijske glazbe. Liturgijska glazba je na prvome mjestu *liturgija*, slavljenje Boga. Ona daje važnost Božjemu govoru – jer »živa je, uistinu, Riječ Božja i djelotvorna; prodire dotle da dijeli dušu i duh te prosuđuje nakane i misli srca« (*Heb* 4,12).

Zbiljnost riječi i otajstva – temelj svečanosti liturgije

Površni pristupi liturgijskoj glazbi glazbu počesto razumijevaju i oblikuju kao izvanjski svečani izričaj kršćanske liturgije. Ne nijećući slavljeničku moć glazbe i njezinu tijesnu vezanost uz slavlje, na kulturnom i profanom području, potrebno je istaknuti kako glazbi u liturgiji nije jedina i prva zadaća učiniti liturgiju svečanijom. Liturgiju 'slavimo' i bez glazbe! U zamci smo, međutim, da glazbom – krivo shvaćenom kao iz kulture 'posuđeni' izričaj i posuđeni jezik – oblikujemo »svečanu liturgiju«. Saborska konstitucija o liturgiji, međutim, svečanost liturgije ne vidi nužno u glazbi i pjevanju, te ukazuje na potrebu da *liturgija oblikuje glazbu i pjevanje*. Pjevanje je izričaj liturgije koja je u sebi slavlje, svečanost. Glazba ne čini liturgiju svečanom, nego se svečana liturgija takvom izriče kroz glazbu i pjevanje. U konstituciji se naime kaže: »Liturgijska glazba, sjedinjena s riječima (*verbis inhaeret*), tvori nužni i sastavni dio svečanoga liturgijskoga slavlja (*necessarium vel integram liturgiae sollemnis partem*)« (*SC* 112). Prethodno smo izdvojili prvu saborsku liturgijsko-teološku odrednicu svete glazbe – njezinu združenost s riječima, s liturgijskim tekstom, s Riječju. Druga temeljna odrednica vodi nas u doživljaj liturgije kao *slavlja* kroz glazbu i pjevanje.

Bila bi prejednostavna glazbeno-umjetnička i pastoralna zadaća u kojoj bi se glazbom htjelo liturgiju 'zaodjenuti' u izraz svečanosti i slavlja, svečano je uresiti. Takva bi zadaća uvelike odudarala od prave naravi liturgije i same liturgijske glazbe. Štoviše, takav bi izvanjski glazbeni ures bio zastor koji bi zajednicu koja pjeva dijelio od istinskoga doživljaja otajstva. Glazba je, naprotiv, jezik kojim se liturgija izražava, način kojim liturgija komunicira stvarnost spasenja. Ona nije element *unesen* u liturgiju, nego izričaj koji izranja iz zbiljnosti liturgije i koji se oblikuje u toj otajstvenoj zbiljnosti.

Istinitost slavlja i svečanosti (*vera sollemnitatis*) ne proizlazi toliko iz glazbenoga ruha i sjaja obrednih čina, koliko iz dostojanstvenoga i vjerom prožetoga načina slavljenja (*celebratio digna et religiosa*).

Poslijesaborska uputa o liturgijskoj glazbi *Musica sacra* (1967.), priznajući da se po glazbenome ruhu može razlikovati »stupanj svečanosti« liturgijskih slavlja, ipak ne propušta istaknuti da se oslonci svečanosti i slavljeničke dimenzije trebaju tražiti u nekim drugim liturgijskim danostima: »U svetoj liturgiji ne može biti ništa svečanije i ugodnije od *zajednice* u kojoj *svi* svoju *vjeru* i *štovanje* izražavaju pjevanjem« (br. 16). Pjevanje je posebni oblik ispovijedanja vjere i iskazivanja štovanja. Još je sveti Ambrozije zapisao da je pjevanje u liturgiji *fidei canora confessio*, glazbena (pjevana) ispovijest vjere okupljene zajednice (*Enn. in Ps., I,9*). Liturgijska ispovijest vjere ne može se, dakle, reducirati na obrazac Vjerovanja. Sva je liturgija svečano i zajedničko ispovijedanje vjere, a glazba je veoma prikladan jezik toga iskazivanja vjere i štovanja. Nismo li međutim, kako se pita A. Grillo, danas ispovijedanje vjere lišili gotovo svake doživljajnosti – čujne, vidljive, opipljive, osjetilne, tjelesne – i sveli ga na čin *razuma* (*confessio intellegibilis*), na obrazac prihvaćanja istina vjere? Liturgijska glazba daje našoj vjeroispovijesti i štovanju čujnu, svjedočku i navjestiteljsku doživljajnost. Bilo bi uistinu zanimljivo (ako ne porazno) analizirati kakvu vjeru očituje glazba

na našim liturgijskim slavljinama te se pitati u kojoj mjeri glazba i pjevanje svjedoče doživljaj spašenja u liturgijskome slavlju i u kojoj mjeri očituju doživljaj zajedništva vjernika s Kristom i zajednicom na nebu proslavljenih.

Uputa naglašava da »istinitost« slavlja i svečanosti (*vera sollemnitatis*) ne proizlazi toliko iz glazbenih oblika ili iz sjajnosti obrednih čina, koliko iz dostojanstvenoga i vjerom prožetoga načina slavljenja: zahtijeva se *celebratio digna et religiosa*, a za što se zahtijeva cjelovitost (*integritas*) liturgijskih čina i pozornost na njihovu vlastitu narav (br. 11). Slavljeno otajstvo vjere i riječ kojom se Bog objavljuje liturgijskoj zajednici postaju 'okvir' i nadahnuće oblikovanja liturgijske glazbe – teksta i glazbenoga oblika. Samo u tome okviru moguće je očuvati integralnost glazbe s liturgijskim činom.

Liturgijsko oblikovanje glazbe

Zahtjevnost je i odgovorna zadaća liturgijskih služitelja koji se brinu za glazbeni izričaj liturgije Crkve. Oni su prije svega *liturgijski služitelji* koji svoje glazbeno umijeće i znanje ucjepljuju u glazbeno očitovanje slavljenog vjere. Liturgijski glazbenici, zbor pjevača, psalmisti, animatori i voditelji pjevanja ne bi smjeli zaboraviti da im je prvenstvena zadaća izgrađivati i njegovati *liturgijski sluh* okupljene zajednice vjernika, a ne 'ispunjavati uho' zajednice ugodnom ili svečanom glazbom. Valja priznati da smo, na razini zajedničkoga slavljenja liturgije kroz jezik glazbe, još uvijek potrebni ozdravljenja od *liturgijske naglušnosti*, koja je katkad ugrožena *glazbenom zaglušnošću*.

U doba kad se glazba 'konzumira' i 'koristi' na svakome koraku potrebno je pitati se nismo li i unutar kršćanske liturgije, vrjednujući na jednostran način zvučni kod ljudskoga komuniciranja, postali obični 'konzumenti' te zapali u zavodljivo 'korištenje' glazbe. Raznoliki su oblici te zavodljivosti: pretvaranje glazbe u izvanjski ures obrednih čina; težnja za glazbenim estetikom koji pjevače gura u lažni elitizam, lišavajući ih liturgijskoga zajedništva; svodenje glazbe na zadaću obredno-ludičkoga uključenja zajednice u obredne čine; naglašavanje dimenzije 'slušanja' u želji za iskustvom mističkoga; prilagođavanje glazbe

različitim 'konzumentima' (djeci, mladima, posebnim skupinama) bez dostatne osjetljivosti za zbiljnost otajstva; instrumentaliziranje liturgije za mjesto čuvanja glazbene (ne uvijek liturgijsko-glazbene) baštine...

Stvaranju, odabiru i oblikovanju pjesama za liturgijsko slavlje uvijek prethodi *oblikovanje slavlja*. Glazbeni oblici izrastaju iz liturgijskih oblika slavljenja. Bez te međuprožetosti pjevanje u liturgiji nije *liturgijsko*.

U traženju prikladnih glazbeno-izričajnih formi kršćanske liturgije potrebno je razmišljati ponajprije o *liturgijskim oblicima* slavlja. Liturgija je ona koja traži glazbeni izričaj, vlastit svakome po jedinome slavlju. Ne možemo govoriti o uspjeljoj međuprožetosti i integriranosti glazbe i liturgije ako glazbi dademo zadaću da oblikuje slavlje. Tako će nastojanje nerijetko dosegnuti učinke koji izlaze iz okvira smisla liturgijskoga slavljenja.

Valja zamijetiti da se u govoru o oblicima često zaustavljamo samo na književnim *formama* tekstova koji se pjevaju i na *načinima* njihove glazbene izvedbe, bez dostatne združenosti s oblikom liturgijskoga čina čiji su sastavni dio. Tako npr. govorimo o antifonama, pripjevima, psalmodiji, himnima, popijevkama, kao stilskim formama liturgijske pjesme, ili pak o ulaznoj, darovnoj i pričešnoj pjesmi pri čemu se počesto misli samo na njihovo mjesto *u redu slavlja*, a ne na njihovu sadržajnu i glazbeno-oblikovnu integriranost u pojedini liturgijski čin.

Istinsko glazbeno oblikovanje pjevanih dijelova slavlja polazi od liturgijskih oblika, iz liturgijske oblikovanosti. Nije moguće ni skladati, pa ni između skladanih odabrati, npr. ulaznu pjesmu za neko 'neodređeno', imaginarno slavlje. Događa se, naime, da odabrani niz skladbi i popijevki, uneseni u slavlje bez njihove sadržajne i glazbeno-oblikovne integriranosti u liturgijski oblik, stvara paralelnu obrednu strukturu koja je katkada, zbog snage glazbe, doživljajnija (ponekad i nametljivija) od osnovnoga liturgijskoga obreda koji bi trebao biti polazište i stjecište sveukupnosti obrednih elemenata.

Odabiru i oblikovanju pjesama uvijek prethodi oblikovanje slavlja. Jedino pojedinačno i neponovljivo slavlje, marno pripravljano s pozornošću na liturgijski dan, na liturgijsko vrijeme, na zajednicu koja slavi, na crkveni kontekst, na sadržaj blagdana, na Božju riječ koja će biti naviještena, na molitvene (euhološke) tekstove, može biti okvir za odabiranje prikladnih skladbā i popijevakā. Ista načela valja primijeniti i u stvaranju novih tekstova za liturgijsku glazbu: Božja riječ koja se u liturgiji naviješta i euhološki tekstovi kojima Crkva slavi otajstva vjere, temeljno su nadahnuće za *novu pjesmu* koja će omogućiti novo iskustvo spasenja.

Što, međutim, reći o onim 'pjesmaricama' koje se koriste u liturgiji pojedinih zajednica, a koje su priređene bez nužne liturgijske kriteriologije – počesto s naznakom »za osobnu« ili »za privatnu« uporabu, kao da bi postojala osobna ili privatna liturgija. Nemali broj tih pjesmarica niže pjesme abecednim redom, bez osjetljivosti za *liturgijski red* i za vlastitost pojedinih slavlja i dijelova unutar slavlja. Kako »liturgizirati« popijevku koja nije izrasla iz liturgijskoga iskustva niti je u nastajanju bila zamišljena za liturgiju ili neki njezin trenutak? Glazba doista ima široku primjenu u različitim pastoralnim nastojanjima Crkve, ali sve glazbe-

no stvaralaštvo koje se pokazuje uspješnim ili dobrim u pastoralu mladih, djece ili drugih skupina, u njegovanju pobožnosti i kršćanske duhovnosti, ne može biti uneseno u liturgiju s pretpostavkom jednake uspješnosti. Glazba se ne unosi niti uvodi u liturgiju. Glazba izranja iz liturgije. Ona je jedan od izričaja liturgije, zajedno s njezinim izričajnim oblicima – molitvom, poklikom, šutnjom...

Izostanak *liturgijskoga* oblikovanja glazbenoga repertorija očevidan je na osobit način u slavlju ženidbe i kršćanskoga sprovoda, pa se pjesme i skladbe posuđuju iz tim slavljinama nevlastitih i nesrodnih kontekstā, često i neliturgijskih, a nije rijedak slučaj da iste skladbe (npr. *Ave Maria*) susrećemo i u liturgiji sprovoda i u liturgiji ženidbe, premda ne pripadaju ni jednoj ni drugoj obrednoj i liturgijsko-teološkoj matrici.

Nedopustivo je da glazba 'ravna' liturgijskom zajednicom i njezinim slavljem. Na liturgijski sastanak dolazimo ne da bismo stvarali liturgiju, nego da bi liturgija oblikovala nas. Glazba ne smije biti zaprjekom toj zadaći liturgije u oblikovanju Crkve. Štoviše, glazba kao služiteljica (*ministra, ancilla*) liturgije, kako to ističu dokumenti Crkve, ima zadaću omogućiti dinamiku otajstvenosti koja kroz jezik glazbe performira okupljenu zajednicu.

Iz liturgijske preobrazbe kršćanske zajednice – i na osobit način liturgijskih služitelja pjevanja – može izrasti »nova pjesma«, koja je sinonim novosti života u Kristu. Samo ta novost može stvoriti *novu pjesmaricu*, nove tekstove i skladbe, nužno potrebne liturgijskome životu Crkve kod nas. Bogatstvo pjevanja u liturgijskim slavljinama ne govori uvijek o bogatstvu *liturgijskoga* pjevanja. Valja ohrabriti sve one crkvene glazbenike kojima je na srcu *nutarnja ljepota liturgijskoga slavlja* i koji paze da glazba ne bude ruho koje izvana odijeva liturgiju, nego *govor koji otkriva* njezinu nutarnju ljepotu. ■

Glazba nije izvanjsko ruho i izvanjska ljepota liturgije, nego govor koji otkriva njezinu nutarnju ljepotu.

Trebamo li novu liturgijsku pjesmaricu ili primjerenu liturgijsku glazbu?

Ivan Šaško

Nakon godine 2000., a prigodom izdavanja novoga izdanja liturgijske pjesmarice *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* (dalje: *PGPN*) pokazala se potreba za revizijom pjesama koje se nalaze u toj pjesmarici, za korektivnim zahvatima, kao i za pokušajem da se od novonastalih pjesama koje se *de facto* već nalaze u liturgijskoj uporabi (a prisutne su u pojedinim izdanjima koja su izdana bez crkvenoga dopuštenja) izaberu one koje bi se uklopile u liturgijski program. Time se, iako to izrijeком nije spomenuto, zagazilo u područje stvaranja nacionalnoga repertorija liturgijskih pjesama. No, pokazalo se mnoštvo poteškoća na koje se spoticalo na svakomu koraku.

Predlagati nacionalni ili biskupijski repertorij pjesama, dok se istodobno – čak i na razini manjih skupina – umnažaju razne, najčešće veoma upitne i liturgijski neprihvatljive pjesmarice, izgleda uistinu kao uzaludnost rođena iz manjinskoga mišljenja i nastojanja. Ne radi se o borbi protiv vjetrenjača, nego o sve ozbiljnijemu raslojavanju unutar vjerničke zajednice po ključu glazbenoga ukusa, pri čemu je zanimljivo da je gotovo stvoren dojam da je najneprihvatljivije baš ono što se naziva ‘službenim’, što je odobreno i prošlo kroz kakvu-takvu pastoralnu provjeru. S jedne strane veoma su glasni povici koji traže repertorij, dok se, s druge strane – možda su to ti isti glasnogovornici – zaziva nekontroliranu i ne-crkvenu kreativnost koja ne treba ni liturgijske ni općecркvene kriterije, dovodeći tako u pitanje sam smisao.

Pjevanje ‘negdje’ ili nigdje u liturgiji

Možda je prerano (ili prekasno) zazivati u pomoć duh liturgijske obnove Drugoga vatikanskog sabora; možda je prezahtjevno vjernike, a posebno one koji su odgovorni za zajednicu, upućivati na teološke i liturgijske postulate, ali to je jedini put koji se neće pokazati stranputicom ili se pretvoriti u žučljivu polemiku o kriterijima, estetici, umjetnič-

kim vrijednostima, tradiciji, svrsi, sadržajima, prilagođivanju suvremenosti, neporecivoj baštini...

Do sada su postojali razni pokušaji, ali je uvijek preživio dojam (nipošto bez utemeljenja) da se nije poznavalo niti se poznaje konačni cilj niti istinska želja. Želi li se dobiti popis liturgijski prihvatljivih pjesama? Želi li se objaviti pjesmarica sa strogim okvirima uporabe? Želi li se naznačiti smjer daljnjih traženja, razvoja i izražaja? Želi li se skupiti vrijedno blago prošlosti? Želi li se onemogućiti bujanje pojava koje nisu rođene iz kršćanske liturgijske duhovnosti?... Ta nejasnoća ciljeva, nespремnost za posezanjem za opravdanim disciplinskim mjerama iz ljubavi, nesposobnost prevladavanja amaterizma mjerodavnošću i sustavnošću, nedostatak liturgijski osposobljenih glazbenika koji se žele posvetiti tim pitanjima te nespремnost naših crkvenih institucija da crkvenim glazbenicima daju primjereno mjesto i potporu, uvodi u dvojbu i pita: *Na čiju riječ danas treba baciti mrežu?*

Metodom selekcije u novo izdanje liturgijske pjesmarice *PGPN* uvrštene su pjesme (kojih je, doduše, moglo biti i nešto više) koje su *de facto* ušle u naša liturgijska slavlja, koje se tolerira, ali nisu rođene kao dio promišljenoga građenja liturgijskoga glazbenog *corpusa*. To su obično pjesme koje se mogu pjevati »negdje u liturgiji«, a *negdje* bi ovdje, koliko god to zvučalo prestrogo, zapravo mogao biti shvaćeno kao *nigdje*, jer najčešće te pjesme nisu niti pisane za liturgiju, a kao takve nisu mogle biti pisane ili skladane za *neko mjesto* ili biti *teološko-glazbeno mjesto* u liturgiji. Možda se to može shvatiti kao sužavanje na nužnost nakane, ali *spontanost* je ovdje puno upitnija, negoli osluškivanje zahtjeva. Pjesama koje bi po takvome kriteriju mogle ući u pjesmaricu ima još, ali ne samo iz najnovijega vremena, jer je produkcija u stariji također bila bogata takvim pjesmama, osobito u raznolikosti pojedinih hrvatskih krajeva. Pa, zar

motet nije takve naravi, jer navodno odgovara raznim mjestima u liturgijskome slavlju? Smatram nužnim, ali iz drugih razloga, prikupiti svu baštinu i zatim ju dolično vrjednovati. Pa ipak, ma koliko bio važan, taj posao ne smatram najvažnijim.

Na račun Drugoga vatikanskog sabora dolaze optužbe da nije dao čvrste odrednice. Osobno smatram da su odrednice itekako čvrste, jasne, ali i vrlo zahtjevne, budući da se ne mogu ispuniti riječima: ovako se mora i nikako drukčije. U trenutku kada je – sasvim opravdano – prihvaćena paradigma jezika, govora, izražaja, ušlo se u dinamiku rasprave o smislu. Poteškoća se nalazi u tome da se sve događa u sadašnjem kulturalnom susreću koje na prvo mjesto ne stavlja smisao.

Odgajati za izvornost i tipičnost liturgijskoga pjevanja

Obnova se u području crkvene/liturgijske glazbe uopće nije dogodila jer se nije zahvatio liturgijski smisao, a njega je nemoguće narediti. Za njega treba odgajati, graditi ga i njegovati. On je dio kulta (*cultus* – *cultura* – obrađivati, skrbiti za nešto). To je liturgijski izražaj koji – čuvajući smisao – može obogaćivati i mijenjati svoj izražaj. Jezik je neprevediv, ako se ne poznaje smisao, duh, ono nešto što nadilazi izjednačavanje riječi. Glazba, baš kao i cijela liturgija je *poietički događaj* 'prevođenja' događaja spasenja. A prevođenje je objaviteljski posao koji rađa odjek, prepoznatost, uvučenost u istinitost i emocionalnost.

Svaka inicijativa koja želi uspjeti mora imati ugrađenu sastojnicu prikladnosti i široke temelje suglasnosti. Nije dostatna ideja koju nitko nigdje nije provjeravao. Tako se u nekoliko prijašnjih desetljeća ulazilo u eksperimentiranja od kojih se brzo umorilo. A obred po svoj strukturi traži stabilnost i stalnost. Zbog toga su razdoblja reformā krizna razdoblja, puna krhkosti, nesigurnosti i dvojba. U taj se prostor lako nasele ideološke nostalgije ili se na dramatičan način žive opravdane zabrinutosti. U takvim vremenima ne nedostaju povici za prikladnim sredstvima za borbu protiv zloraba koji ni danas nisu tek mogućnost, nego su kruta zbilja.

Nakana izdavanja i građenja repertorija i pjesmarica s nacionalnim ili krajevnim predznakom

smjera prema primjernosti, a ne prema iscrpnosti. Takav je repertorij pokazatelj brige, ali i prepoznatosti vrijednosti pojedinih djela kao i odgovorne službe crkvenih glazbenika. No, najvažniji razlog jest nužnost ponovnoga uspona gotovo kapilarnoga odgoja vjernikā, kako bi se liturgija slavila u skladu s vjerodostojnim načelima koncilske obnove. Ne zanemarujući glazbeno-estetske kriterije, za liturgiju su pretpostavka bilo kojemu umjetničkom izražaju teološko-duhovni temelji. Uzaludan je svaki glazbeni napor ili pridavanje pojedinim pjesmama pridjeva 'liturgijske', ako ne postoji tipično mjesto za njih.

Poteškoća za stvaranje istinske liturgijske pjesmarice leži u tome što još uvijek – budući da se liturgijska obnova nije shvatila dovoljno ozbiljno – ne postoji opći, sveobuhvatni liturgijski program unutar kojega bi trebalo kontekstualizirati ostvarivanje pjesmarice ili repertorija. U starini je taj program postojao i to je jak argument onima koji se – uzimajući u obzir sve argumente ipak neprimjereno – žele vratiti 'na staro' i ne znajući što ištu, budući da je takav povratak nemoguć.

Taj je posao težak i na subjektivnoj razini. Budući da je mandat kojim se to mora činiti preslab kao da se traži rad nalik 'malim popravcima', dok svatko tko se istinski bavi tom problematikom vidi

Nove liturgijske pjesme i pjesmarice
izviru iz novosti liturgijskoga života Crkve.

da je potreban dubinski zahvat. Taj rad traži obuhvatnost i minucioznost, razmjenu iskustava, hrabrost dijaloa, otvorenost i slobodu prosudbe.

Budući da ne postoje idealni uvjeti, minimalan je preduvjet 'strateški stav' koji nije nipošto jednostavan u prilično kaotičnome stanju očekivanja i mišljenja, u kojemu osobito zbunjuje neprecizno korištenje pojmova, najčešće ovisno o nejasnim, višeznačnim, trendovskim strujanjima unutar glazbenoga konzumizma. Bilo bi već jako puno kada bi se usvojili pojmovi i uskladila značenja, jer je bilo koji plodonosan razgovor na ovome području onemogućen zbog nejasnoće terminologije.

Izvršiti popisivanje 'liturgijski prihvatljivih pjesama', napraviti neku listu, koristan materijal za slavljenje pjevanjem još uvijek ne znači stvoriti organsku povezanost, odraziti hermeneutički ključ i tako stvoriti pjesmaricu. Pjesmarica je liturgijska knjiga koja ne sadrži proizvoljnu zbirku nečijega *svidanja* niti je popis djela kulturalne baštine. Kulturalna vrijednost proizlazi u ovome slučaju iz kulturnoga smisla i liturgijske vrijednosti. Liturgijska je pjesmarica živ obredni mehanizam. Odobranje pjesmarice od strane mjerodavne vlasti nije iz sfere primjene disciplinske moći, nego prepoznavanje liturgijske smislenosti, odnosno crkvene izražajnosti (više nego 'uklopivosti' u slavlje). Stoga, kada se postavi pitanje: Kada će biti objavljena nova liturgijska pjesmarica?, zaboravlja se da prije toga treba biti odgovoreno na mnoštvo drugih – teološko-liturgijskih pitanja. Kao dobar primjer traženja navodim – preuzimajući velik dio materijala od Felicea Rainoldija – one primjere iz povijesti koji ne smiju biti zaobiđeni, jer pokazuju da su se s našim problemom kršćani susretali davno prije nas.

'Novost' koja više iz povijesti

U povijesti su postojali primjeri koji nam i danas govore o smislu i osobitoj vrijednosti određenoga repertorija. Radi čega su nastali? Pokušavajući odgovoriti na to pitanje postajat će razvidno da je iz svakoga povijesnog modela moguće izvući neku korisnu preporuku za naše vrijeme.

Primjernost 'klasičnoga' antifonara. Veliki repertorij rimske liturgije bogat stoljetnom tradicijom jest misni antifonar (*Antiphonarium Missae*)

zajedno sa časoslovnim anifonarom (*Antiphonarium Officii*). To je nenadmašen primjer koji još uvijek služi kao paradigma, što će reći da ga se ne smije rabiti takvoga kakav jest, nego stvarati novi repertorij s pomoću istih kriterija. Taj je repertorij rođen i razvijao se s ciljem posvemašnjega služenja slavljenskome projektu-programu; uobličan je tako da bude sredstvom usklađivanja glazbe s naravi i izvornom svrhom pjevanja u kršćanskome obredu. Uistinu je čudno i bolno da se ta programska snaga i usmjerenost nakon Drugoga vatikanskog sabora zaboravila, a zaboravilo se i to da je problem istančano liturgijski.

Pjesmarica je liturgijska knjiga koja ne sadrži proizvoljnu zbirku nečijega *svidanja* niti je popis djela kulturalne baštine. Kulturalna vrijednost proizlazi u ovome slučaju iz kulturnoga smisla i liturgijske vrijednosti.

U središtu je *otajstvo Crkve rođene iz Presvetoga Trojstva* s Kristom moliteljem, i s Kristom pjevačem, u savezu koji Bog sklapa s čovjekom dajući mu dioništvo u svome životu. Crkva prima riječ, usvaja ju i vraća u molitvenim gestama (hvali, blagoslovu, molbi, zazivu). I baš su te geste u skladu s obrednim figurama u različitoj progresiji organske cjeline oni modaliteti izražaja koji ostvaruju razne dinamizme komunikacijskoga procesa.

Ono što površno zovemo *liturgijskim pjesmama* u stvari su teologalne geste poduprte teološkim tekstovima i proširene znakovnim kodom. Repertorij pjesama (antifonar) komplementaran je s lekcionarom (čitanjima) i molitvama. Obredno slavlje nije skup pobožnih zahvata nastalih iz trenutačnih poriva, žara i okolnosti, a antifonar pokazuje teološko-simbolički obredni program koji očituje duboku eklezijalnu logiku, dobru pedagošku organiziranost, obrednu usklađenost, redateljsku ugođenost prema različitostima služba, sa svrhom doksološkoga izražaja. Tu se vidi lijep primjer hranjenja zajedništva, a ne prisiljavanja na konzumističko gutanje.

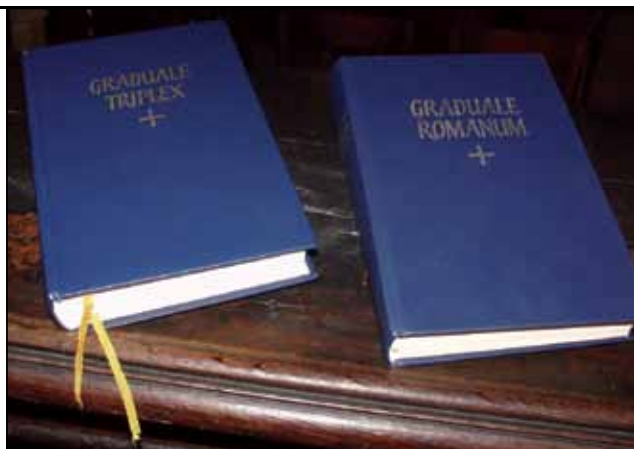
Antifonar nosi jasnu poruku kao i lekciju dosljednosti stila o točno određenome otajstvu ko-

je se slavi, o određenim čitanjima i molitvama i o određenim glazbenim izražajima. To je uistinu daleko od stava koji se danas promiče da se nešto negdje može pjevati. Antifonar otkriva pristup koji se ne može brzo zatvoriti u jednu knjigu, jer je i on plod stoljetnih iskustava u čuvanju otvorene tradicije sa sviješću o potrebi doradivanja i poboljšavanja. Može se opravdati i činjenica europske unificiranosti Antifonara od Karla Velikoga nadalje, kada ta knjiga postaje istinskim remek-djelom, ne obrazlažući ovdje nakane političko – instrumentalne naravi. To je djelo istinski dar Crkve i Crkvi.

Zbirka 'Laudes'. Drugo povijesno iskustvo, nakon spomenutoga najvažnijega, nalazi se u Crkvi od 13. stoljeća, kada se javljaju tzv. *laudari* na narodnome jeziku, kao alternativa liturgijskomu pjevanju i liturgiji u elitističkom i nepristupačnom ruhu (što je za mnoge vjernike bio više psihološka nego jezična prepreka). U vrijeme mnoštva eklezioloških, sociokulturalnih, političkih i jezičnih previranja nastaje lom i neka vrsta razdora u crkvenoj praksi, što može biti pokazateljem za sadašnje stanje.

Tada su postojale skupine, osobito bratovštine, koje se mogu prisličiti nekim današnjim skupinama u Crkvi. Motivi su nedvojbeno u mnogočemu različiti, ali ima i puno zajedničkih elemenata. Danas se u Crkvi rabi glazba kao nositelj identiteta skupina, nažalost često na štetu pravoga crkvenog zajedništva (osobito župnoga). I to sve nakon obnove koja je pastoralno htjela oživjeti baš zajedništvo zajednica. Valja nam se pitati kako su nastali ti fenomeni; je li to preporod ili nazadovanje; što su posljedice i tko treba dati daljnje smjernice. Nije na nama odlučiti, ali građenje repertorija može se događati pod frustrirajućim uvjetovanostima koje šire procjepe a ne ujedinjavanja.

Drugi je fenomen u doba nastanka laudara bujanje devocionalizma i pučkih pobožnosti, što je bila izravna posljedica okoštavanja liturgije koja nije uspjela biti obredni izražaj cjelovitosti crkvenosti. S tim se problemom odnosa liturgije i pučkih očitovanja pobožnosti susrećemo i danas. Pjesme se u Crkvi uvijek moglo vrjednovati kao liturgijske i neliturgijske (bilo je zloraba ali su kao takve prepoznate), a danas su u liturgiji jednako prisut-

Liturgijsko-glazbena baština, stvarana iz liturgije i za liturgiju, usmjerava i današnje liturgijsko oblikovanje glazbe.

ne pjesme iz devocionalističkoga ozračja, pjesme koje mogu biti maksimalno tolerirane u izvanliturgijskoj pobožnosti, uz bok liturgijskim, stvarajući u sadašnjemu stanju prilično veliku zbrku. To postavlja ozbiljno pitanje glede repertorija: Treba li prihvatiti stvarno stanje koje sadrži 'svaštarenja' i koje je 'legalizirano' toleriranjem i od strane crkvenih vlasti? Treba li ići putem kompromisa ili se (u čije ime?) može djelovati protiv takvoga stava?

Rješenje luteranske reformacije. Reformacija se, iako žalosno sukobljena s Rimskom crkvom, ozbiljno suočila s istim problemom. Ona je znatno promijenila smjer glede 'funkcionalnosti' pjevanja u liturgiji. Ako se pjevanje shvaća kao kerygma, naviještanje Riječi, živa propovijed, tada je posljedica revizija govorenja, načina pjevanja, posvješćivanja zajedničkoga svećeništva. Luther je odbio radikalno odbacivanje bogoslužja i obrednih forma. Nije se grčevito borio protiv latinskoga i tradicionalnih melodija, nego je – bez brzih i neposrednih rezultata – promicao aktivno sudjelovanje vjernika na takav način da se pjevanje uzvisivalo kao naviještanje evanđelja. Na taj je način kod sljedbenika reformacije pjesmarica zadobila važniju ulogu od one koju možda i danas ima Katekizam kod katoličkih vjernika.

Planovi stvaranja repertorija u 18. i 19. st. Pred novim problemima društva i kulture zauzeta su dva stajališta. Prvo je prosvjetiteljske naravi, pri čemu autoritet preuzima inicijativu te promiče i upravlja 'novim', kontrolirajući ga tako da je stvoren privid stanovite demokratičnosti. Me-

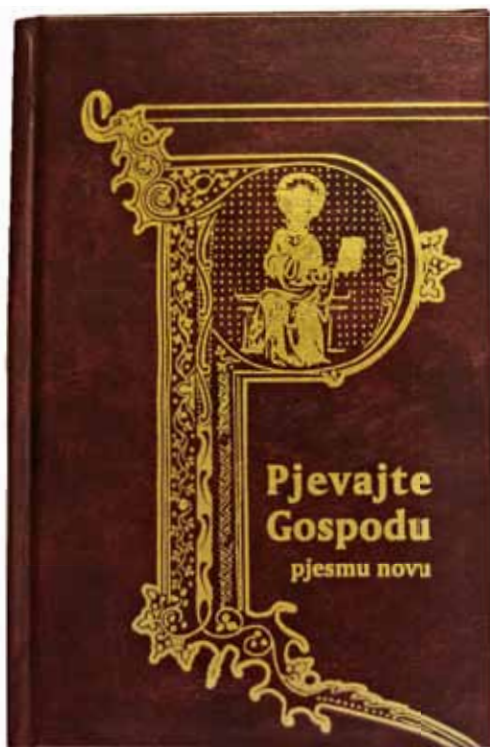
đu ljudima su se širile pjesmarice u prilog svega što je vodilo prema pučkomu sudjelovanju, osobito na narodnome jeziku, osim tamo gdje su to rubrike izrijekom zabranjivale. Drugo je restauratorske, odnosno polemičke naravi. U tome slučaju vlast je intervenirala kako bi vraćala na red koji je bio narušen, dok se starina vidjela u svijetlim i idealnim bojama. Bila je potrebna 'obnoviteljska' snaga, bez obzira odakle dolazila; trebala je potvrditi 'identiteta'. Ako je bila arhaična, okamenjena, to se zvalo tradicijom. Važno je bilo zaustaviti svjetovnost, mondenizaciju koja je osobito dolazila od iskvarene glazbe, njene teatralnosti koja nije poštivala liturgijske tekstove. Bit alternative koju nudi takav stav nalazi se u stvaranju *sakralne drukčijosti* obreda i zvuka, što je moguće povratkom na gregorijaniku i palesrtinijansku polifoniju, unutar obrambenjačkoga stava zatvorenosti koja je žalila za prošlim i istodobno ga veličala.

Teško je prihvatiti bilo koju nametnutost koja bi posvema dolazila od vlasti, ali je neprihvatljiv i onaj stav koji ne predviđa smjernice. Njih pak nitko ne nameće odozgor, ako postoji svijest o njima u cijeloj zajednici vjernika. Tada ih uopće ne treba. Sadašnje nepremostivosti samo drugotno dodiruju glazbene stilove. Problem nije, dakle, u tome treba li zakočiti ili sprječavati nekoga ili nešto, nego leži u potrebi za strpljivim odgajanjem koje poštuje liturgijsku dinamiku koja ne pripada nekom elitističkom hiru, nego teološkoj istinitosti na antropološkim postulatima. Odgajanje koje usmjeruje rast. Za njega je potrebno mnoštvo rada i sustavnoga obrazovanja.

Zaključak ili: kako spojiti logos i melos

U ovim pokušajima i rješenjima iz povijesti možemo i danas pronaći dovoljno poticaja za čišćenje motivacije u stvaranju repertorija. Koji ciljevi pokreću te želje? Što se želi postići? Što to može biti dovoljno jako da se stvara nešto novo (na starim provjerenim paradigmatima), ako sada smatramo ispravnim jednu ili svakojaku vrstu pjevanja, a nema znakova osluškivanja istinske obnove?

Povijesna pozadina osvjetljuje barem dva pitanja: repertorij liturgijskoga pjevanja je ustanovljena i nadzirana zbilja. Proizlazi i treba proizići, zbog

Vlastiti liturgijski repertorij – znak liturgijske zrelosti Crkve.

svoje povezanosti s govorima i gestama vjere od onoga koji u Crkvi ima normativnu vlast i izravnu pastoralnu dužnost. Mogao bi se doduše roditi i odozdo, ali odozdo ne može biti legitimiran. Drugi vatikanski sabor dao je obilježjima liturgije teološku dušu i pastoralni duh, ali ju nije demokratizirao tako da bi bilo tko liturgiji mogao dodavati ili oduzimati bilo što po vlastitoj želji. Zato i svako 'eksperimentiranje', koje je nužno u trenucima prijelaska i traženja, zahtijeva nadzor i razlikovanje, a trebalo bi se događati u skladu s 'mandatom' Crkve.

Liturgijski repertorij pjevanja, iako je ustanovljen, po svojoj bi naravi – budući da je instrument u službi crkvenoga bogoslužja – trebao biti ostvariv ili kako neki kažu – izvodiv. Ovdje pridjev *izvodiv* može značiti puno toga, no povijest upozorava na dužnu pozornost prema antropološkim, sociokulturalnim i duhovnim vidicima Božjega naroda u raznolikosti artikuliranja životnih prilika i u raznolikosti razina sazrijevanja u vjeri.

Stoga bi trebala postojati posredništva, stupnjevitost, izbori, ali uvijek u skladu s liturgijskim programom. Područje pobožnosti i evangelizacije prikladna su mjesta za kreativnost usklađenu s kulturom i za korištenje dijela povijesnih repertorija koji još uvijek bude iznimno divljenje. Ipak, poštujući iznimke, njihov izražaj i forma nisu takvi da bi se bez problema mogli integrirati u sadašnja liturgijska slavlja.

Nakana stvaranja repertorija s nacionalnim predznakom smjera prema primjernosti, a ne prema iscrpnosti. Ne zanemarujući glazbeno-estetske kriterije, teološko-duhovni temelji za liturgiju su pretpostavka bilo kojemu umjetničkom izražaju.

U zadnjim desetljećima svjedoci smo djelovanja koje, potpomognuto masovnim medijima, pridonosi većoj površnosti, iako pod imenom liturgijsko-pastoralne revnosti. Takav pristup je proizveo uništavajuće učinke u području liturgijske glazbe, promičući odbijanja, komociju, hirovite izbore, pri čemu se u ostvarivanju obnove nitko ne može izvući od odgovornosti za takvo stanje. Ako je iskustvo učiteljica, tada bi bio nužan napor za dokidanje iluzije da se površnom uporabom novoga može stvoriti istinska novost. Nova je pjesma (ne u biblijskom i augustinovskom smislu) mogla ponekad biti 'nova koža' spojiva sa 'starim manama', a ne plod duhovnoga obraćenja koje iznutra obnavlja sudioništvo u zajedništvu nebeskoga dara. Nema nikakva opravdanja da se ovomu poslu ne pristupi polazeći od teološke biti.

Svaka vrsta glazbe je složena gesta, spoj govorenja i činjenja; vezanost *logosa* i *melosa* s mnogo-vrsnošću vidika kao što su ritmička živahnost, dinamika, opojnost glazbenoga pečata itd. Liturgija, osim graničnoga slučaja simboličkoga korištenja *jubilusa*, ne poznaje melodijske izražaje koji ne bi bili povezani s navještajem. Pa ipak, sam tekst bez *melosa* ostaje siromašan i ne zahvaća osobu u njejoj cjelovitosti; ne uspijeva biti preveden u psihofizičku gestu, riskirajući da se osuši, osobito kada je posrijedi takozvana 'kolektivna riječ'. Idealna je situacija ona koja se sastoji od nositelja značenja verbalnoga koda i izvorišta glazbenoga koda, stva-

rajući nabijenu gestualnost pod svakim profilom: antropološkim, simboličkim i duhovnim. No, gledajući zbilju lako konstatiramo da je rijedak sličan 'idealni brak'. U mnogim slučajevima tekst je bez melodije proglašen samodostatnim, rađajući i u sadašnjosti neprobavljive plodove verbalizma. Uza sve to postala je uobičajena praksa molitvena gestualnost koja se temelji na govorenju i izgovaranju, a previđa elementarnu glazbenu formalizaciju. Jer, kod nas se još uvijek misa 'govori ili recitira', kao da govorenju pripada valjanost, a činjenju (i glazbenomu) estetičnost, a te bi dvije zbilje bile međusobno suprotstavljene.

Osim toga, moguće je da neki tekst uza se veže različite melodije koje su jednako dobre ili barem prikladne, dok melodija – nakon što je individualizirana i socijalizirana – s puno više poteškoća podnosi drugi tekst. Ako se to i dogodi, lako je ući u sukob konotativnosti i denotativnosti. Nadalje, liturgijski tekst kao javni izražaj vjere treba biti prepoznat i štićen kao takav. On ne podnosi promjene niti ga se po nečijoj volji može zamijeniti, dok glazba, pa čak i ona koja je poštovana unutar obrednih forma, ima subjektivnu snagu stilova na razini kompozicije i izvedbe u prizmi različitih kultura.

Zaključujući ističem da posao koji se nalazi pred odgovornima za liturgijsku pjesmaricu postavlja mnoštvo pitanja i dvojba: vrijedi li truda? U globaliziranoj situaciji liturgijskoga pastoralala, promatranoga sa svim realizmom, tko je to u stanju napraviti? Postoje li, počevši od biskupa, prezbitera, župnika, voditelja zborova, orguljaša... oni koji su spremni ići naznačenim putem? Dosada sam se i sâm često osjećao pritisnut tugom zbog ovih pitanja, sa sviješću da noge trebaju biti na zemlji, u polju koje poznaje žito i kukolj, ne tražeći *optimum* nastao kao izmišljotina i ideologija, nego kao moguće i nužno dobro vjernika. Baš zato smatram da o liturgijskoj glazbi treba razmišljati onako kakva ona jest: složeno ali bez sofizama, s puno suptilnih razlika, ali bez pojačavanja nespornosti. Tu istu glazbu u liturgiji treba pjevati onako kakva ona jest: jednostavno, ali ne banalno; vjernički, ali ne fanatično. Tematika liturgijske glazbe dolazi na mjesto prije tematike o liturgijskome repertoriju i pjesmarici. ■

Pjevanje otvara shvaćanje Božje riječi

Tri razloga za pjevanje evanđelja

Ivica Raguž

Tko god otvori knjižicu »Svećenička pjevačka služba« ostat će iznenađen mnogobrojnim hrvatskim melodijama za pjevanje evanđelja. One svjedoče o bogatoj liturgijskoj i glazbenoj tradiciji Crkve u Hrvata. Rijetko koja Crkva ima takav raskošan izbor melodija. Melodije su plod stoljetne tradicije pjevanja. U njima se isprepliću razni utjecaji: gregorijanski koral, hrvatske pučke popijevke i drugo. No, tko god danas sudjeluje u euharistijskim slavljinama rijetko će imati prigodu čuti ne samo jednu od melodija iz »Svećeničke pjevačke službe«, nego pjevanje evanđelja općenito. Dobiva se dojam da je jedini razlog pjevanja još samo onaj estetski: misa je svečana, pa je lijepo pjevati i evanđelje. Budući da razložnost toga »lijepog pjevanja evanđelja« nije utemeljena i pojašnjena, uglavnom se prepušta samovolji predsjedatelja liturgije da odluči kada će to biti lijepo ili ne. Osim toga, često se može čuti kako je pjevanje komplicirano i nejasno, kako vjernici ne mogu pravilno razumjeti evanđeoski tekst, pa zbog toga nije preporučljivo pjevati evanđelje. Tako se zbog tih i sličnih razloga dogodio gotovo potpuni *zaborav pjevanja evanđelja*. Stoga se ovaj kratki članak shvaća kao skromni pledoaje za ponovno uvođenje pjevanja evanđelja u našim crkvama.

Nije potrebno posebno ni isticati da o važnosti pjevanja biblijskih tekstova u slavlju euharistije, a time i evanđelja, govore mnogi crkveni dokumenti (npr. *Musicam Sacram* 28, 31e; *Ordo lectionum missae* 14). No, ovdje se ne kanimo baviti analizom crkvenih dokumenata ni opširnom teološkom argumentacijom o ovoj temi. Okosnica ovoga članka je jednostavna rečenica sv. Ivana Zlatoustoga: »Pjevanje otvara shvaćanje Božje riječi«. Na temelju te rečenice istaknuli bismo tri osnovna razloga za pjevanje evanđelja:

1. Čovjek ne pjeva uvijek. Pjevanjem želi označiti posebnost i svečanost određenoga trenutka, jer pjevanje obuzima njegovo cijelo biće, ono cijelo podrhtava i biva potreseno ugodno u radosti ili

neugodno u tuzi. Mogli bismo reći da pjevanjem čovjek izriče svečani prijelaz iz svakidašnjega u nesvakidašnje, odnosno određeni prolom nesvakidašnjega koje donosi spasonosni prekid svakidašnjega. Budući da je slavlje mise svečani događaj susreta Boga i čovjeka, Božji spasonosni prekid svakidašnjice, sasvim je razumljivo da vjernici pjevajući hvale Boga. U slavlju euharistije važno mjesto pripada navješćaju Božje riječi, napose evanđelja. To je trenutak kad zajednica zahvalno sluša i prima Božju riječ. Stoga taj trenutak nikada ne može biti uobičajen, svakidašnji. Dolazak Božje riječi uvijek je svečani dolazak. Na tragu Zlatoustove misli možemo reći da pjevanje otvara shvaćanje Božje riječi, ukoliko želi upravo istaknuti *svečani dolazak Božje riječi*. Božja se riječ ne može ispravno shvatiti, ako njezin navješćaj nije prožet ozračjem svečanosti, novosti i posebnosti. Tada se ona svodi na običnu ljudsku riječ, tada se nju kani spoznavati na isti način kao što se spoznaju sve druge riječi. U tomu smislu zaborav pjevanja evanđelja jest na određeni način zaborav drugotnosti i dostojanstvenosti Božje riječi.

2. Dok netko pjeva, teško je misliti na nešto drugo. Često se dogodi da nakon pjevanja, premda nam se melodija nije posebno svidjela, počnemo pjevušiti određenu melodiju. To pokazuje da glazba, a time i pjevanje, od svih umjetnosti naj snažnije djeluje na čovjeka. Pjevanje od nas zahtijeva potpunu pozornost, ono nas bezuvjetno konstituira kao slušatelje. U liturgiji prvotni stav vjernika

DVADESET DRUGA NEDJELJA KRŠĆANSKE GODINE

Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe i uzme krst i slijedi me.

✠ Čitanje svetog Evanđelja po Mateju

21 U ono vrijeme: Isus počeo upućivati učenike u Jeruzalem, da mnogo pretrpi od svećeničkih i pismoznanaca, da bude ubijen i uskrsne. Petar ga uze na stranu i počeo od 22 čuvaj, Gospodine! Ne, to se tebi ne smije 23 činiti. Isus mu odgovori: »Što je Božje, nego čovjekovo?«

LITURGIJSKI

kalendar

pred Božjom riječi treba biti stav slušanja i pozornosti. Vjernik je, dakako, slušatelj i kod čitane Božje riječi, ali pjevana Božja riječ, pjevano evanđelje, konstituira vjernika dublje i izričitije kao slušatelja. On ne može na ni na što drugo misliti osim na Božju riječ, gotovo je prisiljen prvo slušati pa tek kasnije misliti. U razumijevanju Božje riječi uvijek postoji opasnost da joj pristupamo s vlastitim misaonim konstruktima i predrasudama prije nego ona dođe k nama, prije nego pažljivo osluhnemo što nam ona želi poručiti. Zlatousti je u pravu: pjevanje otvara razumijevanje Božje riječi, jer je za njezino razumijevanje potrebna *potpuna pozornost slušanja* – prvo slušati pa tek onda misliti.

3. Rekli smo da nas pjevanje evanđelja konstituira kao slušatelje par excellence. To znači da kod slušanja pjevana Božja riječ prodire u nas, zahvaća nas i obuzima iznutra: »Slušanje više unosi, gledanje naprotiv više van upućuje... Jer se slušanje vječne Riječi zbiva u meni, a čin gledanja odlazi od mene; uz to slušanje *podnosim*, a gledanje pak činim.« (Meister Eckhart) Božja se riječ ispravno shvaća samo ako joj dopustimo da nas iznutra obuhvati i zahvati, ako je najprije 'podnosimo'. Pjevanje evanđelja uči nas marijanskom pristupu Božjoj riječi: možemo je misaono i djelatno 'roditi' ako dopustimo da prvo prođe u nas. Danas se sve, nažalost i samu Božju riječ, želi razumjeti na brzinu, neutralno, bez nutarnje promjene, jer neprobojni ego ne dopušta da ga Božja riječ iznutra 'rani' i promijeni, da bude »bolan« (Pj 5,8) zbog nje. Stoga bi pjevanje evanđelja trebalo biti izričaj za *nutarnji, zauzeti pristup* razumijevanju Božje riječi.

Nadamo se da će ova kratka promišljanja potaknuti ponovno pjevanje evanđelja u našim crkvama. Ovine, dakako, nismo htjeli reći da se evanđelje uvijek treba pjevati. Službeni dokumenti razlikuju između svečane, pjevane i 'čitane' (recitirane) mise (*Musicam Sacram*, 28). Iz toga slijedi da bi bilo preporučljivo pjevati evanđelje na nedjeljnim i drugim svečanim misama. Osim toga, pjevanje evanđelja nije posvuda ostvarivo jer često ovisi i o pjevačkim sposobnostima dakona, odnosno predsjedatelja liturgije. No, sve nas to ne priječi da ponovno otkrijemo važnost i ljepotu pjevanoga evanđelja jer »pjevanje otvara razumijevanje Božje riječi«. ■

RUJAN

- 9 N DVADESET I TREĆA NEDJELJA KROZ GODINU**
 10 P Svagdan: Kol 1,24 – 2,3; Ps 62,6-7,9; Lk 6,6-11
 11 U Svagdan: Kol 2,6-15; Ps 145,1-2,8-11; Lk 6,12-19
 12 S Svagdan; ili: *Presveto Ime Marijino*
 Kol 3,1-11; Ps 145,2-3,10-13b; Lk 6,20-26
 13 Č **Sv. Ivan Zlatousti**, biskup i crk. naučitelj, *spomendan*
 Kol 3,12-17; Ps 150,1-6; Lk 6,27-38
 14 P **UZVIŠENJE SVETOGA KRIŽA**, *blagdan*
 15 S **Bl. Djevica Marija Žalosna**, *spomendan*
 Heb 5,7-9; Ps 31; Iv 19,25-27 (ili: Lk 2,33-35)
16 N DVADESET I ČETVRTA NEDJELJA KROZ GODINU
 17 P Svagdan; ili: *Sv. Robert Bellarmino*
 1Tim 2,1-8; Ps 28,2,6b-9; Lk 7,1-10
 18 U Svagdan: 1Tim 3,1-13; Ps 101,1-3,5-6; Lk 7,11-17
 19 S Svagdan; ili: *Sv. Januarije*
 1Tim 3,14-16; Ps 111,1-6; Lk 7,31-35
 20 Č **Sv. Andrija Kim-Taegon i dr.**, mučenici, *spomendan*
 1Tim 4,12-16; Ps 111,7-8,9-10; Lk 7,36-50
 21 P **SV. MATEJ APOSTOL**, *blagdan*
 Ef 4,1-7,11-13; Ps 19,2-5; Mt 9,9-13
 22 S **Liturgija kvatri**; Prigod. čit. str. 10-27, Ev.: Lk 5,1-11
23 N DVADESET I PETA NEDJELJA KROZ GODINU
 24 P Svagdan: Ezr 1,1-6; Ps 126,1-6; Lk 8,16-18
 25 U Svagdan; Ezr 6,7-8,12b,14-20; Ps 122,1-5; Lk 8,19-21
 26 S Svagdan; ili: *Sv. Kuzma i Damjan*
 Ezr 9,5-9; Pripj. ps.: Tob 13,2,4,6-8; Lk 9,1-6
 27 Č **Sv. Vinko Paulski**, prezbiter, *spomendan*
 Hag 1,1-8; Ps 149,1-6a,9b; Lk 9,7-9
 28 P Svagdan; ili: *Sv. Večeslav; Sv. Lovro Ruiz*
 Hag 1,15b – 2,9; Ps 43,1-4; Lk 9,18-22
 29 S **SV. MIHAEL, GABRIEL I RAFAEL**, arkandeli, *blagdan*
 Dn 7,9-10,13-14 (ili: Otk 12,7-12a); Ps 138; Iv 1,47-51
30 N DVADESET I ŠESTA NEDJELJA KROZ GODINU

LISTOPAD

- 1 P **Sv. Terezija od Djeteta Isusa**, djevica, *spomendan*
 Zah 8,1-8; Ps 102,16-21,29,22-23; Lk 9,46-50
 2 U **Sveti Anđeli Čuvari**, *spomendan*
 vl.: Izl 23,20-23; Ps 91,1-6,10-11; Mt 18,1-5,10
 3 S Svagdan: Neh 2,1-8; Ps 137,1-6; Lk 9,57-62
 4 Č **Sveti Franjo Asiški**, redovnik, *spomendan*
 Neh 8,1-4a,5-6,7b-12; Ps 19,8-11; Lk 10,1-12
 5 P Svagdan: Bar 1,15-22; Ps 79,1-5,8-9; Lk 10,13-16
 6 S Svagdan; ili: *Sv. Bruno*
 Bar 4,5-12,27-29; Ps 69,33-37; Lk 10,17-24

Dvadeset i treća nedjelja kroz godinu

9. rujna 2007.

Ulazna pjesma

—Ps 119,137-124

Pravedan si, Gospodine,
i pravi su sudovi tvoji:
učini sluzi svom po svojoj dobroti.

Zborna molitva

Bože, od tebe nam je spasenje i posinjenje.
Pogledaj svoje sinove i kćeri koji u Krista
vjeruju. Udijeli im pravu slobodu i vječnu
baštinu. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Bože, izvore pobožnosti i mira.
Molimo te da ovom žrtvom tebe iskreno
štujemo, a pričesću tvoga otajstva
postignemo međusobnu vjernost i jedinstvo,
po Kristu, Gospodinu našem.

Pričesna pjesma

—Ps 42,2-3

Kao što košuta žudi za izvor-vodom,
tako duša moje čezne za tobom;
žedna mi je duša Boga, Boga živoga.

Popričesna molitva

Gospodine, svojom riječju i svojim jelom
daješ nam hranu i život.
Daj da rastemo u ljubavi po tim dragocjenim
darovima te zaslužimo vječno zajedništvo
s tvojim Sinom, Isusom Kristom,
koji živi i kraljuje u vijeke vjekova.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna: 239 Danas Isus
Otpj. ps.: Gospodine, ti nam bijaše
okrilje (vidi str. 38)
Prinosna: 233 Punina kad dođe vremena
Pričesna: 154 Žeda duša moja
Završetak: 599 Zdravo budi, Marijo

Prvo čitanje

—Mudr 9,13-18b

Tko će se domisliti što hoće Gospodin?

Čitanje Knjige Mudrosti
Tko od ljudi može spoznati Božju namisao
i tko će se domisliti što hoće Gospodin?
Plašljive su misli smrtnika i nestalne su naše
namisli. Jer propadljivo tijelo tlači dušu
i ovaj zemljani šator pritiskuje um bremenit
mislima. Mi jedva nagađamo što je na zemlji
i s mukom spoznajemo i ono što je u našim
rukama: a što je na nebu, tko će istražiti?
Tko bi doznao tvoju volju da ti nisi dao mu-
drosti i da s visine nisi poslao Duha svoga
svetoga? Samo tako su se poravnale staze
ljudima na zemlji i samo su tako naučili ljudi
što je tebi milo i spasili se tvojom mudrošću.
Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam

—Ps 90,3-6.12-14.17

*Otpjev: Gospodine, ti nam bijaše okrilje
od koljena do koljena.*

Smrtnike u prah vraćaš
i veliš: »Vratite se, sinovi ljudski!«
Jer je tisuću godina u očima tvojim
ko jučerašnji dan koji je minuo
i kao straža noćna.

Razgoniš ih ko jutarnji san,
kao trava su što se zeleni:
jutrom cvate i sva se zeleni,
a uvečer već se suši i vene.

Nauči nas dane naše brojiti
da steknemo mudro srce.
Vrati se k nama, Gospodine! Ta dokle ćeš?
Milostiv budi slugama svojim!

Drugo čitanje

—Flm 9b-10.12-17

*Primi ga, ne kao roba,
nego kao ljubljenoga brata.*

Čitanje Poslanice
svetoga Pavla apostola Filemonu
Predragi: Ja, Pavao, starac, a sada i sužanj
Krista Isusa, molim te za svoje dijete koje

»Tko ne nosi svoga križa, taj ne može biti moj učenik.«
(Mozaik: M. I. Rupnik)

rodiš u okovima, za Onezima, negda tebi nekorisna, a sada i tebi i meni veoma korisna. Šaljem ti ga – njega, srce svoje. Htjedoh ga zadržati kod sebe da mi mjesto tebe posluži u okovima evanđelja. Ali ne htjedoh preko tvoje volje da ne bi tvoja dobrota bila od nevolje, nego od dobre volje. Možda baš zato bi za čas odijeljen da ga dobiješ zauvijek – ne kao roba, nego više od roba, kao brata ljubljenoga, osobito meni, a koliko više tebi, i po tijelu i po Gospodinu. Smatraš li me dakle drugom, primi ga kao mene. Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelje

Ps 119,135

Licem svojim obasjaj slugu svoga i nauči me pravilima svojim.

Evanđelje

Lk 14,25-33

Tko se ne odrekne svega što posjeduje, ne može biti moj učenik.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme: S Isusom je putovalo silno mnoštvo. On se okrene i reče im: »Dođe li tko k meni, a ne mrzi svog oca i majku, ženu i djecu, braću i sestre, pa i sam svoj život, ne može biti moj učenik! I tko ne nosi svoga križa i ne ide za mnom, ne može biti moj učenik! Tko od vas, nakan graditi kulu, neće prije sjesti i proračunati troškove ima li čime dovršiti: da ga ne bi – pošto već postavi temelj, a ne mogne dovršiti – počeli ismijevati svi koji to vide: 'Ovaj čovjek počeo graditi, a ne može dovršiti!' Ili koji kralj kad polazi da se zarati s drugim kraljem, neće prije sjesti i promisliti može li s deset tisuća presresti onoga koji na nj dolazi s dvadeset tisuća? Ako ne može, dok je onaj još daleko, poslat će poslanstvo da zaište mir. Tako dakle nijedan od vas koji se ne odrekne svega što posjeduje, ne može biti moj učenik.«
Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Braćo i sestre, potaknuti riječju evanđelja koja nas poziva na prihvaćanje mudrosti križa i kristovske ljubavi prema Bogu, molitvom se utecimo nebeskome Ocu za trajnu blizinu i svjetlo na tom putu poniznosti i služenja. Molimo zajedno:

Rasvijetli nam, Gospodine, put života.

1. Za Crkvu, zajednicu krštenika: obdari je smjelošću da i u današnjem svijetu naviješta i živi primjer Kristove poniznosti i ljubavi kao put do novog zajedništva među ljudima, molimo te.
2. Za pastire Crkve kojima si povjerio brigu za svoj narod: okrijepi ih svetošću života i vjernošću tvojoj riječi da tvoj narod vode putem spasenja, molimo te.
3. Za djecu i mlade koji danas započinju novu školsku i katehetsku godinu: ti im budi svjetlo u traženju novih spoznaja i u prihvaćanju životnih vrednota, molimo te.
4. Za one koji odgajaju djecu i mladež: rasvijetli ih mudrošću života da mladim naraštajima usađuju vrednote koje su trajnije od dobara koja posjedujemo, molimo te.
5. Za ovdje sabranu zajednicu vjernika: pomози nam da ne robujemo ovome svijetu nego da prihvatimo put Kristova predanja tebi, molimo te.

Primi, svemoguću Bože, naše usrdne prošnje. Nadahni nas da slijedimo stope tvoga Sina kako bismo zavrijedili njegov dar spasenja, po istom Kristu Gospodinu našem.

Mjera kršćanskoga životnog standarda

Ušli smo u godišnje doba koje se može zvati i *vremenom popusta*. S izloga upadaju u oči i vrebaju novčanik senzacionalni popusti i rasprodaje. Gotovo da nema trgovine na kojoj su brojke s postotcima nižih cijena zastrle same proizvode. Na naše kućne adrese stižu promidžbeni letci i kao da žele reći: *sve je besplatno*. Ipak, brzo shvatimo da se takva besplatnost skupo plaća. I današnje evanđelje nešto nudi, a cijena je uistinu visoka i ni u jednome godišnjemu dobu nema popusta.

Zbunjenost – sreća – začudnost

Dok sam zapisivao ove misli bio sam i zbunjen i sretan. Sretan, jer sam ponovno naišao na riječi na koje se nisam uspio naviknuti, koje nisu izlizierte od čestoga izgovaranja i koje su sposobne pobuditi čuđenje. Evo i razloga zbunjenosti. Ako postoje riječi u Svetomu pismu koje uvijek iznenade, onda su to zacijelo one iz današnjega evanđelja: »Dođe li tko k meni, a ne mrzi svoga oca i majku, ženu i djecu, braću i sestre, pa i sam svoj život, ne može biti moj učenik!« Na te se riječi ne možemo priviknuti. Uvijek odjekuju negdje u udaljenosti i teško ih vežemo uz osobu Isusa koji je sama dobrota. Ni jedne riječi o Božjoj ljubavi i milosrđu! Ipak, u zbunjenosti se nalazi i mrvica čuđenja, a čuđenje je uvijek pokušaj ulaska u novi početak. Isus pokazuje početak jednoga hoda. Biti njegovim učenikom. Dakle, evanđelje ne govori o tzv. duhovnim zvanjima, o posebnim službama, nego o svakome vjerniku.

Poetski i romansirani izgubljeni rajevi, filozofijski 'vječiti povratak', newageovska težnja prema cjelovitom..., žudnje su za životnim očaranjem početka. Kada smo zaživjeli, bili smo nečim fascinirani. Zgodno je ponoviti riječi Hermanna Hessea: »Es ist der Zauber des Anfangs, der uns trägt und uns hilft zu leben.« (Očaravajuća snaga početka je ta koja nas nosi i koja nam pomaže živjeti). No, što Isusove zbunjujuće riječi imaju s rečenim? Imaju *početak*: biti učenik. Želiš li ići za Kristom, budi spreman na početku na najveću mogućnost

Slijediti Krista znači prihvatiti križ. Snaga učenika kuša se u prihvaćanju križa. (s. Z. Milić)

razočaranja koja se zrcali u radikalnosti evanđeoske poruke. Između tebe i Boga ne smije biti nitko kao zapreka do Boga. I već se u tome izričaju vide posljednja rečenica koja upućuje na odricanje: »Tko se ne odrekne svega što posjeduje...«

Čudna mržnja koja voli

Premda glagol *mrziti* ne treba eufemizirati, ne treba ublaživati u njegovoj snazi, valja napomenuti da je on ovdje sinonim odricanja i neproračunatosti i da nije nipošto jednoznačan. Dobro je znati i to da u Lukinu rječniku glagol 'mrziti' znači ponajprije 'manje ljubiti', ali se time ne dokida oštrina zahtjeva. Sv. Ivan Evanđelist koristi ga na drukčiji način (usp. *Lk* 3,20; 7,7; 15,18.19). Lukin je rječnik na tragu onoga tumačenja u kojemu se govori o nemogućnosti služenja dvojici gospodara: jednoga se voli, a drugoga mrzi, drugoga se odriče (usp. *Lk* 16,13; *Mt* 6,24). »Tko se ne odrekne svega što posjeduje ne može biti moj učenik.« Odreći se sebe znači odreći se i onih koji su nam blizi, koji su dio nas. Preteško? Nerazumljivo? Možda... baš kao i čudno ubačen govor o razboritosti koji se nalazi između tih dviju Isusovih rečenica.

Gotovo svi biblijski tumači u graditeljima kule koji izračunavaju troškove, u vojskovođama koji prije negoli krenu u rat, dobro promisle može li se pobijediti neprijatelj, vide razboritost učenika, ali nipošto se ne traži proračunatost: traži se dobar materijal i dobar vojnički duh. Onaj duh ko-

ji će znati procijeniti koliko smo se u nečemu znali odreći sebe: da na tornju ne treba trošiti novac, kako bi se na njemu uklesalo nečije ime ili da bude spomenikom nečije taštine, ili da ne treba u smrt poslati vojnike da bi netko dobio odlikovanje. Kršćanska se razboritost nalazi u samoodricanju, povezanom s 'razmišljanjem srcem'. Razmišljati srcem znači odreći se nečega i nekoga *radi* nekoga, da bi se 'odrečenoga' moglo više ljubiti. Ako tako živite, možda će onaj glagol 'mrziti' manje upasti u oči i manje boljeti. To je moguće samo s pomoću otkrića darovanoga.

U crkvi smo pozvani oslušivati kako te riječi zvuče u zajednici, tamo gdje se nalaze i djeca i prijatelji, žena i rodbina, tamo gdje bi se trebala ljubav mjeriti Božjom ljubavlju i tamo gdje će biti dovoljno prilike da se ispitamo koliko smo razumjeli očaravajući učenički početak o čudnoj mržnji koja voli.

Stalnost – poniznost - hrabrost

Iz Isusovih opomena možemo izvući nekoliko pouka za duhovni život. Na početku je dobro uočiti tri opasnosti: površnost i nestalnost, bijeg u vlastitu sigurnost, povučenosť i neku vrstu sramežljivosti. Vjera i duhovnost imaju obilježje trajnosti i stalnosti. U duhovnome životu ne postoji posao ostavljen na pola. Prekinut posao nije pola posla, već je neuspjeh. Kula koja ostaje nedovršena nije pola kule, već smiješna građevina, te takav pothvat ostaje tužan spomenik neuspjeha. Možda je pretjerana izreka kako »Bog mrzi deset puta više polovičnoga đavla nego nadđavla«, ali slikovito govori o čestim trendovima prolaznih oduševljenja za nešto što se lako gasi s prvim poteškoćama. Druga krjepost jest svakako odmjeravanje prilika, opasnosti, zamki i mogućnosti, što zahtijeva poniznost. I na kraju – hrabrost. Kad postanemo svjesni što se može poboljšati, promijeniti, postići, tada se valja potruditi u rušenju svih zapreka do tih ciljeva. Obično se ne upuštamo u opravdanu bitku, jer ju već na samome početku smatramo izgubljenom.

Za to nije dostatna ljudska snaga, nego Božji dar mudrosti za koji moli Salomon. Mudrost je i vrelo kriterijā koji nam u društvu toliko nedostaju. Prosudba, vrijednosti, ozbiljnost, traženje isti-

ne bez interesa. I to znači voljeti Boga više od bilo koga; to znači imati računicu koja ostaje nerazumljivom. *Mudrost srca* nema ništa zajedničko sa sposobnošću koja je izdanak prepređenosti i beskrupuloznosti. Baš kao što ni vjernički stav nije podudaran ni po čemu s tipično ljudskim ambicijama. Zato Salomon o mudrosti kaže: »Zavoljeh je više nego žezla i prijestolja, i ništa ne cijenih bogatstva u usporedbi s njom. Nisam je htio uspoređivati ni s draguljima, jer je sve zlato pred njom kao malo pijeska, a srebro je prema njoj kao blato.« (*Mudr* 7,8-9)

Za kršćane nema 'popusta' ne zbog toga što bi bili bolesno željni odricanja, nego zato jer znaju da istina pripada jedino Bogu i da ima *visoku cijenu*. Svaki drugi stav stavlja nas uz bok ostalih ponuda koje obećavaju 'velike popuste'. Krist nas bez uljepšavanja dovodi do oltara. Poučava o ljubavi koja se jasno vidi samo u križu.

Ivan Šaško

MOLITI s Crkvom

Ostaviti sve

Gledam mnoštvo što ide za tobom, Gospodine, i sebe u mnoštvu, željnom tvoje riječi. Od svih koji te slijede ti tražiš stalnost i nepodijeljenost srca. Ostaviti sve može samo onaj tko je prihvatio tebe kao sve, kao najvišu vrijednost života.

Rasvijetli, Gospodine, tamu našega srca skrivene kutke naše navezanosti na ljude, na dobra, na bogatstvo, na uspjeh, na znanje i ugled; ozdravi nesigurnost naše vjere da s potpunim predanjem, ustrajno i vjerno, možemo hoditi putem tvoga evanđelja. Ne dopusti, Učitelju, da ostanemo na polovici puta i da tražimo prijeki put. Podari nam radost hoda za tobom. Amen.

Uzvišenje svetoga Križa

14. rujna 2007.

Ulazna pjesma

usp. Gal 6,14

Mi treba da se hvalimo križem
Gospodina našega Isusa Krista,
u kojem je spas život i uskrsnuće naše,
po kojemu smo spašeni i oslobođeni.

Zborna molitva

Bože, po tvojoj volji naš je Spasitelj podnio
smrt na križu da otkupi sve ljude.
Daj da u ludosti križa upoznamo
tvoju mudrost i moć te u nebu postignemo
vječno otkupljenje. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, ova žrtva na oltaru križa
oduzela je grijeha svijeta:
daj da i nas oslobodi svake krivlje,
po Kristu, Gospodinu našem.

Pričesna pjesma

Iv 12,32

A ja kad budem uzdignut sa zemlje
sve ću privući k sebi, govori Gospodin.

Popričesna molitva

Gospodine Isuse Kriste,
ti si nas otkupio svojim križem, stablom života,
i okrijepio ovom svetom gozdom.
Molimo te, privedi nas k slavi uskrsnuća,
koji živiš i kraljuješ u vijeke vjekova.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna: 503 Mi treba da se hvalimo
Otpj. ps.: Ne zaboravite djela
Božjih (vidi str. 39)
Prinosna: 228 Po obećanju (2 kitica)
Pričesna: 248 Zdravo Tijelo
Završetak: 480 O križu blagoslovljeni

Prvo čitanje

Br 21,4b-9

*Kad bi koga ujela ljutica, pogledao bi na
mjedenu zmiju i ozdravio.*

U one dane: Narod putem postane
nestrpljiv. I počne govoriti i protiv Boga
i protiv Mojsija: »Zašto nas izvedoste iz
Egipta da pomremo u ovoj pustinji? Nema
kruha, nema vode, a to bijedno jelo već se
ogadilo dušama našim.« Onda Gospodin
pošalje na narod ljute zmije; ujedale ih one,
tako te pomrije mnogo naroda u Izraelu.
Dođe narod k Mojsiju pa reče: »Sagriješili
samo kad smo govorili protiv Gospodina
i protiv tebe. Pomoli se Gospodinu
da ukloni zmije od nas!« Mojsije se pomoli
za narod, a Gospodin reče Mojsiju: »Napravi
zmiju i stavi je na stup: tko god bude
ujeden, ostat će na životu ako je pogleda.«
Mojsije napravi zmiju od mjedi i postavi je
na stup. Kad bi koga ujela ljutica,
pogledao bi u mjedenu zmiju i ozdravio.
Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam

Ps 78,1-2.34-38

Otpjev: Ne zaboravite djela Božjih.

Poslušaj, narode moj, moju nauku,
prikloni uho riječima usta mojih!
Otvorit ću svoja usta na pouku,
iznijet ću tajne iz vremena davnih.

Kad ih ubijaše, tražiše ga
i opet pitahu za Boga;
spominjahu se da je Bog hridina njihova
i Svevišnji njihov otkupitelj.

Ali ga opet ustima svojim varahu
i jezikom svojim lagahu njemu.
Njihovo srce s njime ne bijaše,
nit' bijahu vjerni Savezu njegovu.

A on im milosrdno grijeh praštao
i nije ih posmicao;
često je gnjev svoj susprezao
da ne plane svom jarošću.

Pjesma prije evanđelje

Klanjamo se tebi, Kriste, i blagoslivljamo te jer si po svojem svetom križu otkupio svijet.

Evanđelje

Iv 3,13-17

Sin čovječji ima biti podignut.

U ono vrijeme reče Isus Nikodemu:
 »Nitko nije uzašao na nebo
 doli onaj koji siđe s neba, Sin Čovječji.
 I kao što je Mojsije podigao
 zmiju u pustinji
 tako ima biti podignut Sin Čovječji
 da svaki koji vjeruj
 u njemu ima život vječni.
 Uistinu, Bog je tako ljubio svijet
 te je dao svoga Sina Jedinorođenca
 da nijedan koji u njega vjeruje
 ne propadne,
 nego da ima život vječni.
 Ta Bog nije poslao Sina na svijet
 da sudi svijetu,
 nego da se svijet spasi po njemu.«
 Riječ Gospodnja.

Krist je uzdignut na križ da bi po križu čovjeka iz grijeha uzdigao u slavu Očevu.
 (Minijatura iz 13. st, Venezia, Biblioteca Marciana)

Molitva vjernika

Bogu Ocu, koji nam je po uzdignuću svoga Sina darovao spasenje i poučio nas putu poniznosti, uputimo svoje iskrene molitve.

1. Za Crkvu, zajednicu tvojih krštenika:
 prodahni je snagom Kristove ljubavi da, ponirući u otajstvo križa, svakodnevno raste u spoznanju Krista, molimo te.
2. Za sve koji traže put vjere: ne dopusti da ih križ odvрати od predanja tebi i povedi ih putem spasenja, molimo te.
3. Za sve koji bježe od križa i trpljenja: daj im razumjeti otajstvo križa te ga prihvate ga kao istinu života, molimo te.
4. Za ovu tvoju zajednicu, ovdje sabranu: osnaži nas da umijemo radosno izabrati križ po mjeri dara Kristova, molimo te.
5. Za pokojnu našu braću i sestre: uzdigni ih k sebi i obdari ih životom vječnim, molimo te.

Primi, svemogući Bože, naše usrdne prošnje.

Otajstvo križa što ga danas slavimo nek i nas prožme Kristovom poniznošću i radošću služenja ljudima, po istom Kristu, Gospodinu našem.

Uzvišenje svetoga Križa – Božje uzvisivanje čovjeka

Današnji odlomak iz Ivanova evanđelja dio je Kristova noćnog razgovora s farizejom Nikodemom. Nikodem je vjerojatno čuo mnogo toga dobrog o Isusu iz Nazareta, o njegovim znamenjima i sve mu je to govorilo da takva znamenja ne može činiti netko »ako Bog nije s njime« (Iv 3,2). Stoga je odlučio osobno porazgovarati s tom neobičnom osobom. Isus odmah na početku određuje temu razgovora: važnost novoga duhovnog rođenja kao uvjet dolaska Božjega kraljevstva. No, vrlo brzo daje do znanja Nikodemu da je jedino on, Isus, ona osoba po kojoj se čovjek može istinski duhovno roditi i ući u Božje kraljevstvo. On je put kojim se uzlazi na nebo, po kojemu se dolazi u zajedništvo s Bogom: »Nitko nije uzašao na nebo doli onaj koji siđe s neba, Sin Čovječji.« (3,13) Isus pojašnjava da se u njegovu *podignuću*, 'uzvišenju', krije posebnost njegove osobe: »I kao što je Mojsije podigao zmiju u pustinji tako

ima biti podignut Sin Čovječji da svaki koji vjeruje, u njemu ima život vječni.« (3,14-15) Svoje uzvišenje on uspoređuje s uzvišenjem mjedene zmije koja je spašavala Izraelce od zmijskih ujeda u pustinji. Pokušajmo sada vidjeti u čemu se sastojala spasenjska moć mjedene zmije. Tako ćemo moći pravo razumjeti i Kristovo uzvišenje.

Sveti križ kao istinsko suočavanje sa zlom

Starozavjetna zgoda o mjedenoj zmiji (Br 21,4-9) savršeno nam ocrtava način čovjekova ispravnoga ophođenja sa zlom i negativnostima. Zlo i negativnosti prestaju gubiti svoju snagu kada ih čovjek *objektivizira* ('podigne' pred sobom), kada ih postaje svjestan, kada se slobodno suoči s njima. U tom suočavanju postiže se odmak od zla i negativnosti te oni prestaju vladati čovjekom. Pobjeda nad zlom i negativnostima ne postiže se bijegom od zla i negativnosti jer nas oni prije ili kasnije opet sustignu te nama počnu vladati. Istinska pobjeda moguća je samo kroz susret oči u oči sa zlom: »Neka bude pred tobom ono što ne želiš da bude pred Bogom.« (sv. Augustin)

No, ta nam biblijska zgoda želi poručiti još nešto drugo. Premda jako bitno, čovjekovo samotno suočavanje sa zlom ipak nije dostatno. Mnogi se u svome samotnom suočavanju sa zlom zapravo slome, budući da sami nemaju snage nadvladati svu moć i silu zla. Zato je važno da je mjedenu zmiju podigao sam Bog. Mjedena zmija tako označava Boga kao vladara nad zlom. Za čovjeka to znači da se on može pobjednički suočavati sa zlom jedino ako to čini zajedno s Bogom. Svako drugo suočavanje kratkoga je vijeka. Ipak, uzvišenje mjedene zmije donijelo je samo tjelesno ozdravljenje. Ono je tako samo slika potpunoga ozdravljenja, spasenja duše tijela koje je ostvare-

Klanjamo ti se Kriste i blagoslovljamo te
jer si po svome svetom Križu
otkupio svijet.
(V. Kandinsky)

no u Kristovu uzvišenju na križu. Sada na križu Bog ne podiže samo mjedenu zmiju kao znak svoje moći nad zlom, već podiže svoga vlastitog Sina. Sam Bog u svomu Sinu ulazi u povijest, suočava se sa zlom i pobjeđuje ga. Tu se još jednom pokazuje da kršćani ne nadvladavaju zlo svojim naporima, tako što sebe uzvisuju, nego tako što se ugledaju u Kristovo uzvišenje na križu gdje su uzdignuti, pribijeni i pobijeđeni njihovi grijesi i grijesi cijeloga svijeta.

Sveti križ kao ljubav koja uzvisuje drugoga

Daljnji tekst iz Ivanova evanđelja objašnjava na koji se način Bog u Kristovu uzvišenju na križu suočava sa zlom i negativnostima: »Uistinu, Bog je tako ljubio svijet te je dao svoga Sina Jedinorođenca da nijedan koji u njega vjeruje, ne propadne nego da ima život vječni.« (3,16) Ljubav je način kojim se Bog ophodi sa svime u svijetu, pa tako i sa zlom i negativnostima. Rekli smo da se pobjeda nad zlom nalazi u objektiviziraju, u odmaku od zla. Sada se pokazuje kako je Božji odmak od zla ljubav, kako se jedino ljubavlju pobjeđuju ujedini zla. Logika zla sastoji se u životu za sebe, u uzvisivanju sebe. Ali tako uzvisivanje pribija čovjeka na njegov ego, čineći ga osamljenim i ispraznim. Zlo ne želi istinsko nutarnje zajedništvo, već samo zajedništvo u kojemu se može živjeti isključivo za sebe. Ljubav, naprotiv, pobjeđuje zlo svojom logikom sebedarja, života za drugoga.

U ljubavi se nikada ne uzvisuje sebe, već drugoga. Tako je i Kristovo uzvišenje na križu uzvišenje ljubavi: Bog želi čovjeka uzvisiti, spasiti: »Ta Bog nije poslao Sina na svijet da sudi svijetu, nego da se svijet spasi po njemu.« (3,17) Blagdan Uzvišenja svetoga križa proslava je ponizne ljubavi u kojoj Bog ne uzvisuje sebe, nego paloga čovjeka. Slaviti ispravno ovaj blagdan znači pridružiti se Kristovu uzvišenju na križu: zajedno s Kristovom ljubavlju silaziti čovjeku te ga podizati, uzvisivati na istinski život; zajedno s Kristovom ljubavlju omogućavati čovjeku suočavanje i odmak od ujeda zla; ohrabrivati ga na početak novoga života u Kristu u kojemu neće živjeti za sebe, nego za drugoga.

Ivica Raguž

MOLITI s Crkvom

Uzdignuće čovjeka

Stojimo pred tvojim križem,
Otkupitelju, i s vjerom motrimo
snagu tvoje ljubavi.
Ti na križ si uzdignut
da ondje, na križu, život predajući,
iz smrti u život uzdigneš
sve koji su grijehom na smrt ranjeni.
I danas, Otkupitelju, osjećamo ugriz grijeha.
Rasvijetli nam, molimo te,
oči vjere da spoznamo grijeh svoj,
da imamo snage na križ ga uzdići
te ozdravljeni budemo
od njegove zavodljivosti.
I daj nam prepoznati naš križ,
križ na koji nam se uzdići,
križ čiju ćemo bol nositi,
da ondje zaodjeveni budemo
tvojom pobjedom i slavom.
Križ je uzdignuće i proslava
– kažeš nam i primjerom nas učiš.
Daj da križ bude uvijek pred očima našim
da ozdravlja nas od oholosti naše,
od zamamnoga puta slave
koja bježi od trpljenja i ljubavi za druge.
Daj nam snagu ljubavi svoje.

ZRnje

U zabludi je onaj tko bi Krista mogao ljubiti samo u njegovoj uzvišenosti. Taj Krista ne poznaje pa ga zato i ne ljubi; taj ga prihvaća površno. Krist bijaše i jest *Istina*. Ako ga netko može ljubiti samo u njegovoj uzvišenosti, to znači da takav može ljubiti istinu samo kad je ona pobijedila, kad uz nju idu moć, čast i slava. Samojoj biti Istine svojstveno je patiti u svijetu, kao što joj je svojstveno pobijediti na drugom svijetu, u svijetu istine. Isus Krist isti je u poniženju i u uzvišenosti.

S. Kierkegaard

Dvadeset i četvrta nedjelja kroz godinu

16. rujna 2007.

Ulazna pjesma

usp. Sir 36,18

Daj mir, Gospodine, onima što se u te uzdaju,
da se proroci tvoji pokažu istiniti.
Uslišaj molitve slugu svojih,
Izraela, puka svoga.

Zborna molitva

Bože, Stvoritelju i Svedržitelju.
Daj da ti služimo svim srcem
te iskusimo darove tvoje ljubavi.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, usliši nam prošnje i primi darove.
Što svaki od nas prikazuje tebi na čast,
nek bude na spasenje svima,
po Kristu, Gospodinu našem.

Pričesna pjesma

usp. 1Kor 10,16

Čaša koju blagoslivljamo, zajedništvo je
Krv Kristova! Kruh koji lomimo,
zajedništvo je Tijela Kristova!

Popričesna molitva

Gospodine,
nek nam ova pričest pronikne duh i tijelo,
da u nama ne prevagne tjelesna sklonost
nego djelovanje tvoje moći,
po Kristu, Gospodinu našem.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna: 224 Oče naš dobri
Otpj. ps.: 104 Ustat ću i poći
Prinosna: 224 Oče naš dobri (3. kitica)
Pričesna: 246 Ovdje je sada
Završetak: 794 O mila Majko (1., 3. kitica)

Prvo čitanje

Izl 32,7-11.13-14

Čitanje Knjige Izlaska

U one dane: Progovori Gospodin Mojsiju:
»Požuri se dolje! Narod tvoj, koji si izveo
iz zemlje egipatske, pošao je naopako. Brzo su
zašli s puta koji sam im odredio. Napravili su
sebi tele od rastopljene kovine, preda nj pali
ničice i žrtve mu prinijeli uz poklike: 'Ovo je bog
tvoj, Izraele, koji te izveo iz zemlje egipatske!'
Dobro vidim«, reče dalje Gospodin Mojsiju, »da
je ovaj narod tvrde šije. Pusti sada neka se gnjev
moj na njih raspali da ih istrijem, a od tebe
ću učiniti velik narod.« Mojsije pak zapomagao
pred Gospodinom, Bogom svojim, i govorio:
»Gospodine! Čemu da gnjevom plamtiš na svoj
narod koji si izveo iz zemlje egipatske snagom
velikom i rukom jakom! Sjeti se Abrahama,
Izaka i Izraela, slugu svojih, kojima si se samim
sobom zakleo i obećao im: 'Razmnožit ću vaše
potomstvo kao zvijezde na nebu i svu zemlju
ovu što sam obećao dat ću vašem potomstvu
i ona će zavazda biti njihova baština.« I razali
se Gospodin pa ne učini zlo kojim se bijaše
zaprijetio svome narodu.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam

Ps 51,3-4.12-13.17.19

Otpjev: Ustat ću i poći k ocu svome!

Smiluj mi se, Bože, po milosrđu svome,
po velikom smilovanju izbriši moje bezakonje!
Operi me svega od moje krivice,
od grijeha me mojeg očisti!

Čisto srce stvori mi, Bože,
i duh postojan obnovi u meni!
Ne odbaci me od lica svojega
i svoga svetog duha ne uzmi od mene!

Drugo čitanje

1Tm 1,12-17

Krist dode spasiti grešnike.

Čitanje Prve poslanice
svetoga Pavla apostola Timoteju
Predragi: Zahvalan sam onome koji mi dade
snagu – Kristu Isusu, Gospodinu našem –

Očeva briga za izgubljene.
(Rembrandt, 1662., Hermitage Museum, Sankt Peterburg)

– jer me smatrao vrijednim povjerenja, kad u službu postavi mene koji prije bijah hulitelj, progonitelj i nasilnik. Ali pomilovan sam jer sam to u neznanju učinio, još u nevjeri. I milost Gospodina našega preobilovala je zajedno s vjerom i ljubavlju, u Kristu Isusu. Vjerodostojna je riječ i vrijedna da se posve prihvati: Isus Krist dođe na svijet spasiti grešnike, od kojih sam prvi ja. A pomilovan sam zato da na meni prvome Isus Krist pokaže svu strpljivost i pruži primjer svima koji će povjerovati u njega za život vječni. A Kralju vjekova, besmrtnome, nevidljivome, jedinome Bogu čast i slava u vijeke vjekova. Amen. Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelje

2Kor 5,19

Bog je u Kristu svijet sa sobom pomirio i položio u nas riječ pomirenja.

Evanđelje

Lk 15,1-10

*Na nebu će biti radost
zbog jednog obraćena grešnika.*

Čitanje svetog Evanđelja po Luki
U ono vrijeme: Okupljahu se oko Isusa svi carinici i grešnici da ga slušaju. Stoga farizeji i pismoznanci mrmľahu: »Ovaj prima grešnike, i blaguje s njima.« Nato im Isus kaza ovu prispodobu: »Tko to od vas, ako ima sto ovaca pa izgubi jednu od njih, ne ostavi onih devedeset i devet u pustinji te pođe za izgubljenom dok je ne nađe? A kad je nađe, stavi je na ramena sav radostan pa došavši kući, sazove prijatelje i susjede i rekne im: 'Radujte se sa mnom! Nađoh ovcu svoju izgubljenu.' Kažem vam, tako će na nebu biti veća radost zbog jednog obraćena grešnika negoli zbog devedeset i devet pravednika kojima ne treba obraćenja. Ili koja to žena, ima li deset drahma pa izgubi jednu drahmu, ne zapali svjetiljku, pomete kuću i brižljivo pretraži dok je ne nađe? A kad je nađe, pozove prijateljice i susjede pa će im: 'Radujte se sa mnom! Nađoh drahmu što je bijah izgubila.' Tako, kažem vam, biva radost pred anđelima Božjim zbog jednog obraćena grešnika.« Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Bogu, Ocu milosrđa i izvoru ljubavi, uputimo svoje molitve zajedno vapijući:

Oče milosrđa, usliši nas.

1. Za Crkvu, zajednicu svojih sinova i kćeri, čuvaj je u istinskoj vjernosti i poslušnosti tvome očinstvu, molimo te.
2. Za roditelje i sve kojima si povjerio skrb za tvoju djecu: obdari ih nesebičnom ljubavlju i brigom za slabe, molimo te.
3. Za sve koji su izgubljeni u grijehu: pohodi ih svojom milošću da spoznaju veličinu tvoje ljubavi i radost očinskoga doma, molimo te.
4. Za ovu zajednicu tvojih vjernika: vrati nas iz naših lutanja i učvrsti nas u vjernosti tvojoj dobroti, molimo te.
5. Za braću i sestre koji podoše s ovoga svijeta: primi ih u dom vječnosti, molimo te.

Bože, dobri Oče, u svome Sinu Isusu Kristu dao si nam milost novoga početka. Oprosti nam grijeha i osnaži nas za trajno zajedništvo s tobom, po istom Kristu, Gospodinu našem.

Ljubav u traganju za izgubljenim

Sveto pismo uvijek iznenađuje. U trenutku kad nam se čini da smo sve shvatili i razumjeli, da su nam biblijske riječi i slike postale toliko bliske i svakodnevne, Pismo nam se otkriva u svojoj nepresušnoj svježini. Nikada ne može zastarjeti. Nikada ne može postati mrtvo slovo. Ono je živa Božja Riječ koja uvijek iznova pogađa naša srca i misli i govori nam snažno, kao da se prvi puta susrećemo s njom. I ne samo to. Ono nas zahvaća u našoj životnoj situaciji tako da osjećamo da se obraća baš nama i baš sada. Kao da je pisano za nas i za naš sadašnji trenutak. Tu snagu Pisma, koja proizlazi iz ispunjenosti Kristovim duhom, osjećamo i u susretu s današnjim čitanjima koja su nam tako poznata i tako bliska, a opet su nova, iznenađujuća.

U njima se otkriva temeljna nakana cijeloga Pisma. I kada bi nam o Isusu Kristu ostao zapisan samo ovaj odlomak Lukinoga evanđelja, čini nam se da bismo znali sve bitno o njegovom poslanju.

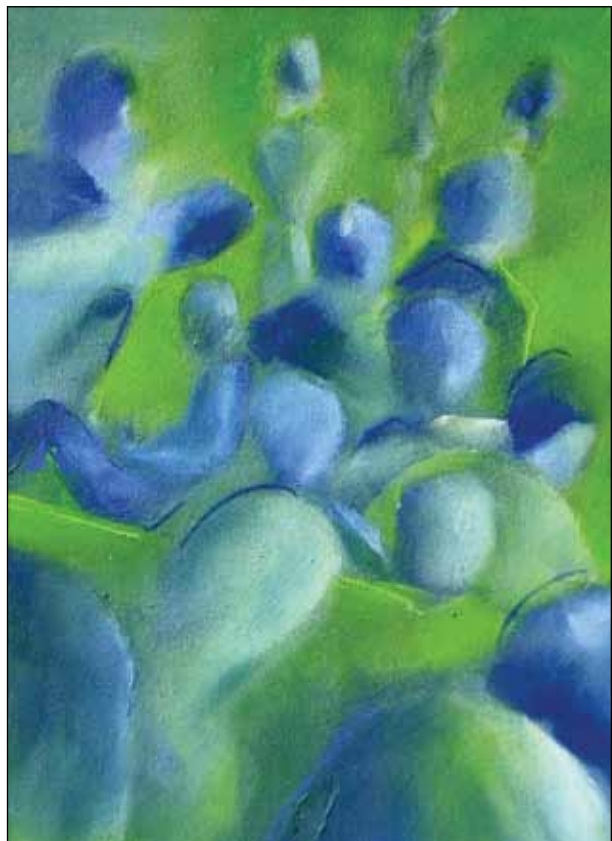
Bog – tražitelj čovjeka

U središtu je drama odnosa između Boga i čovjeka, drama koja se očituje u temeljnom životnom iskustvu patnje zbog gubitka te u iskustvu radosti zbog pronalaska izgubljenog. Patnja u sva tri čitanja proizlazi iz grijeha i prekida odnosa s Bogom. Prvi koji pati zbog tog prekida jest Bog. Bog pati zbog toga što je čovjek umjesto odnosa s njime na prvo mjesto stavio razne idole, vlastite želje, zahtjeve, ljubomoru i gorčinu u srcu.

U odlomku iz Knjige Izlaska čini se da će i u Bogu prevladati gorčina i gnjev zbog toga. Čini se da će i Bog djelovati onako kako bi većina ljudi djelovala kad su u pitanju izdaja, okretanje leđa, omalovažavanje. Mojsijeva molba podsjeća Boga na sve što je činio za narod. Priziva u sjećanje Božju odlučnost za dobro i brigu oko vlastitoga naroda. To je temeljni Božji stav kojeg čak ni okretanje leđa ne može poništiti. Mojsije dobro poznaje nevjeru naroda, ali se na nju ne osvrće. Osvrće se na Božje obećanje jer samo ono može biti temelj novoga djelovanja.

To Božje obećanje, težnja da pronade svakog izgubljenog 'Adama', očitovala se i Pavlovu životu. Pavao priznaje da je bio grješnik, ne pokušava se opravdati. Bio je hulitelj, progonitelj, nasilnik. Jedino opravdanje leži u neznanju. U neznanju čega? U neznanju da je Bog milosrdni Otac koji u Kristu oprašta svakomu tko priznaje svoj grijeh. Pavao nije 'znao' koliko je neizmjerljiva ljubav i strpljivost Očeva. Ta se strpljivost pokazuje u Isusu Kristu. On strpljivo čeka i čekajući ljubi. Ne proklinje i ne mrzi. Ne nabraja grijehe i pogriješke koje je učinio. Svojom strpljivom ljubavlju omekšava grudi i čini ih sposobnim za obraćenje.

Božja patnja zbog udaljenosti čovjeka i čežnja za njegovom blizinom očituje se i u prispodobama u evanđelju. Sve tri prispodobе nose jedinstvenu poruku: Bog traži grješnika, ide mu u susret, želi se s njime naći. Čak i po cijenu da ostavi sve ono što već ima, sve one s kojima je u zajedništvu. U rasporedu prispodobā otkriva se sva dramatičnost

Zajedništvo koje nije ispunjeno Božjom prisutnošću, nije zajedništvo nego osamljenost i izgubljenost. (Ingrid Müller)

te Božje čežnje. Nakon prisposdobe, koja se smješta u okruženje polja, kreće se prema kući i onda prema sinovima. Ide se od jedne ovce do njih devedeset devet, preko jedne drahme koja je deseti-na denara do jednoga od dvojice braće. U svim životnim situacijama izgubljenosti, bez obzira kakva ona bila, Bog je onaj koji traži.

Radost povratka

Središte dramatičnosti takvoga Božjega stava otkriva se u Isusovoj prisposdobi o izgubljenom sinu. I dok su ovca i drahma bile izgubljene, mlađi sin odlazi sâm. Grih je slobodni čin. Otac ne koristi sina zbog izbora. Dopušta mu slobodu, odlazak, premda zna da mu je sve dao i da sve što ima jest i sinovljevo. Grih je uvijek *težnja za odlaskom*, za neovisnošću koja proizlazi iz nezahvalnoga srca. Na nezahvalnost ne odgovara istom mjerom. Ne kažnjava ga. Ostavlja mu otvorena vrata. Odlazak od oca čini sina slobodnim, ali ga krivo shvaćena sloboda pretvara u roba. Grih pod prividom slobode čovjeka čini robom, čovjekom zatvorenim u sebi. No, sin pati. Iskreno traži u patnji. Spominje se i sjeća oćevog doma i činjenice da mu otac nije zatvorio vrata.

Sjećanje na oćevu neuvjetovanu ljubav omogućuje mu povratak u kuću. Otac mu trči u susret, ne prigovara mu, čak mu i ne dopušta da završi svoju pripovijest. Odjećom ga želi lišiti sramote, prstenom i sandalama mu želi reći da više nije rob nego čovjek koji ima svoje dostojanstvo. I priprema mu slavlje. Božja patnja postaje Božjom radošću koja izvor ima u neuvjetovanoj ljubavi.

Tu neuvjetovanost ljubavi nije shvatio ni stariji sin. Čini se dobar, pošten, kao i mnogi koji sebe ne smatraju grješnima, ali ostaje na površini. Nije htio ući u kuću na slavlje, kaže evanđelje. Premda je ostao kod oca i bio u kući, ostao je *vani*. Čini se zapravo da je mlađi sin, premda odsutan, bio u kući cijelo vrijeme, a stariji, premda je ostao, zapravo je bio izvan kuće, udaljen. Zašto? Jer nije imao oćevo srce, nego svoje male ne interese, bio je čovjek zadovoljan površnim. Nije iskreno patio, osim zbog toga što otac pokazuje ljubav prema bratu. To je bol iz ljubomore, ne iz ljubavi. To je stav svih nas koji mislimo da ništa nismo pogriješili. No, ni njega otac ne koristi. Samo ga podsjećaju na bitno: *i on je sin i sve je njegovo*.

Možda nama u Crkvi nedostaje iskrene svijesti da nas Otac ljubi, ali i *patnje zbog grijeha* koji činimo mi, umjesto patnje zbog grijeha koji čine oni izvan Crkve. Nedostaje nam patnja koja vodi k obraćanju. Često smo polovični kao stariji sin. Tu smo, ali ne srcem. Malo dajemo i malim se zadovoljavamo. Ne patimo zbog ničega što se u Crkvi događa. Ravnodušni smo. Ljubomorno čuvamo, umjesto da rasipno dijelimo i pozivamo na slavlje. Ne želimo ući, a drugima prijećimo da uđu. Reagiramo tek kad smo osobno ugroženi.

Oćeva ljubav je ona koja omogućuje da kuća postane mjestom susreta, a ne mjestom iz kojega jedan želi pobjeći, a drugi ne želi ući. Oćeva ljubav je ona koja omogućuje da nasljedstvo ne dijeli srca, nego ih ujedinjuje. Oćeva ljubav želi da slavlje bude zbog obojice. U prividnoj Oćevoj 'slabosti', kojom se ponižava i daruje svoga Sina, omogućuje se pomirenje. Patnja koja se pita i traži pretvara se u radost. Ljubav koja ne sudi nego grli omogućuje slavlje.

Crkva mora biti odraz i svjedok te ljubavi, mjesto praštanja i slavljenja, zajednica u kojoj vlada Oćeva ljubav, posvjedoćena Kristovim križem. Bez te ljubavi Crkva se pretvara u kuću iz koje se bježi i u koju se ne želi ući; mjesto koje nas razdjeljuje umjesto da okuplja; lažno slavlje koje se jednima nameće, a druge odbija. Crkva je mjesto ljubavi, Oćev dom u kojemu ima mjesta za sve.

Željko Tanjić

ZR nje

Sloboda, koju mlađi sin želi, u evanđelju je prikazana kao »daleka zemlja«. U udaljavanju od Boga čovjek postaje stranac svima, prepušten sam sebi. Zajedništvo s Bogom oslikano je kao »očinski dom« u koji je potrebno »ući«. Mnogi su, poput starijega sina, 'stranci u Božjoj blizini': stariji sin »ne htjede ući« na gozbu koju je Otac pripremio. No, Otac »izlazi« da bi pozvao sve one koji su vani i koji nemaju snage ući. On *traži izgubljene*. A 'izgubljenih' ima i »pred vratima« očinskoga doma.

Dvadeset i peta nedjelja kroz godinu

23. rujna 2007.

Ulazna pjesma

Ja sam spasenje naroda, govori Gospodin.
Iz koje god nevolje zavape k meni,
ja ću ih uslišiti, i bit ću Bog njihov zauvijek.

Zborna molitva

Bože, sav si svoj zakon
sveo na ljubav prema tebi i bližnjemu.
Daj da vršimo tvoje zapovijedi
i postignemo vječni život.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, primi darove svoga naroda
da nebeskim otajstvima postignemo
što vjerom i djelom ispovijedamo,
po Kristu, Gospodinu našem.

Pričesna pjesma

Ps 119,4-5

Naredbe si svoje dao da se brižno čuvaju.
O, kad bi čvrsti bili putovi moji
da tvoja čuvam pravila!

Popričesna molitva

Gospodine, ti nas hraniš svojim otajstvima.
Odgajaj nas neprestano uredbama svoga
milosrđa da plodove otkupljenja
donosimo i u otajstvima i u vladanju,
po Kristu, Gospodinu našem.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna: 184 Ti divni Kralj si nebesnik
Otpj. ps.: 120 Hvalite Gospodina
Prinosna: 232 Gospode, primi
Pričesna: 850 Klanjam ti se
Završetak: 259 Krist nas je sobom hranio

Prvo čitanje

Am 8,4-7

Protiv onih koji kupuju siromaha za novac.

Čitanje Knjige proroka Amosa
Slušajte ovo, vi što gazite potrebnika
i satirete uboge u zemlji!
Kažete: »Kad li će mlađak proći
da prodamo žito,
i subota da tržimo pšenicu?
Smanjit ćemo efu, povećati šekel
da varamo krivim mjerama,
da kupimo siromaha za srebro,
potrebna za sandale
i da prodajemo otražak pod žito.«
Zakle se Gospodin ponosom Jakovljevim:
»Dovijeka neću zaboraviti
nijednoga djela vašega.«
Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam

Ps 113,1-2.4-8

*Otpjev: Hvalite Gospodina,
koji iz gliba vadi siromaha!*

Hvalite, sluge Gospodnje,
hvalite ime Gospodnje!
Blagoslovljeno ime Gospodnje
sada i dovijeka!

Uzvišen je Gospodin nad sve narode,
slava njegova nebesa nadvisuje.
Tko je kao Gospodin, Bog naš,
koji u visinama stoluje
i gleda odozgo nebo i zemlju?

Podiže iz prašine uboga,
iz gliba vadi siromaha
da ga posadi s prvacima,
s prvacima svoga naroda.

Drugo čitanje

1Tim 2,1-8

*Neka se obavljaju prošnje za sve ljude Bogu,
koji hoće da se svi ljudi spase.*

Čitanje Prve poslanice
svetoga Pavla apostola Timoteju
Predragi: Preporučujem prije svega
da se obavljaju prošnje, molitve, molbenice

Nijedan sluga ne može služiti dvojici gospodara...

i zahvalnice za sve ljude, za kraljeve i sve koji su na vlasti, da provodimo miran i spokojan život u svoj bogoljubnosti i ozbiljnosti. To je dobro i ugodno pred spasiteljem našim Bogom, koji hoće da se svi ljudi spase i dođu do spoznanja istine. Jer jedan je Bog, jedan je i posrednik između Boga i ljudi, čovjek – Krist Isus, koji sebe samoga daje kao otkup za sve. To je u svoje vrijeme dano svjedočanstvo, za koje sam ja postavljen propovjednikom i apostolom – istinu govorim, ne lažem – učiteljem narodâ u vjeri i istini. Hoću dakle da muškarci mole na svakome mjestu, podižući čiste ruke bez srdžbe i raspre. Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelje

2Kor 8,9

Isus Krist, premda bogat, posta siromašan, da se vi njegovim siromaštvom obogatite.

Evanđelje

Lk 16,10-13

Ne možete služiti Bogu i bogatstvu.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme:

Govoraše Isus svojim učenicima:

»Tko je vjeran u najmanjem,

i u najvećem je vjeran;

a tko je u najmanjem nepošten,

i u najvećem je nepošten.

Ako dakle ne bijaste vjerni u nepoštenom bogatstvu, tko li će vam istinsko povjeriti?

I ako u tuđem ne bijaste vjerni,

tko li će vam vaše dati?

Nijedan sluga ne može služiti dvojici gospodara.

Ili će jednoga mrziti, a drugoga ljubiti;

ili će uz jednoga prijanjati, a drugoga prezirati. Ne možete služiti Bogu i bogatstvu.«

Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Bogu, koji u ljubavi vjeran ostaje unatoč svakoj našoj nevjernosti, izrecimo zajedno svoje molitve:

1. Crkvu, koja živi u svijetu nepravdi, obdari osjećajem za pravednost i istinskom brigom za potrebne i obespravljene, molimo te.
2. Sve svoje krštenike, koje si obdario milošću spasenja, obnovi snagom Duha Svetoga da ostanu vjerni tvome daru i služe ti nepodijeljena srca, molimo te.
3. Svima koji upravljaju dobrima i bogatstvom ovoga svijeta daj spoznati da je sve što im je povjereno dar tvoje dobrote i obdari ih pravednošću i solidarnošću prema siromašnima, molimo te.
4. Nama, koje i danas sitiš svojom riječju, pomози da vjerno čuvamo blago vjere koje si nam povjerio, molimo te.
5. Pokojnoj našoj braći i sestrama oprosti svaku nevjernost i obdari ih darom vječnoga zajedništva s tobom, molimo te.

Bože, Stvoritelju svega i izvore svakoga dobra, tvoj je dar sve što imamo. Udijeli nam mudrost života da umijemo prepoznati svaki dar koji od tebe dolazi te živimo u trajnoj vjernosti tvojoj dobroti, po istom Kristu, Gospodinu našem.

Umješni i poštenu

Čini se da smo u evanđelju pročitati priču iz naše svakodnevice. Mediji su puni afera s nepoštenim upraviteljima koji su spremni učiniti sve kako bi njima bilo dobro. Da nema zaključnih riječi »Ne možete služiti Bogu i bogatstvu«, mogli bismo pomisliti da je Isus jedan od modernim menadžera koji savjetuje kako na najjednostavniji način imati što lagodniji život. Izgledalo bi da u ovoj, pomalo bizarnoj, prispodobu sam Isus potiče na nepoštenje, učeći nas da se ljudski odnosi nužno moraju graditi na laži, pljački, otimačini i neiskrenosti. Upravitelj uzima od jednoga da bi dao drugima, ali iz svojih sebičnih interesa pri čemu ne daje ništa vlastito. Međutim, neobična reakcija gospodara, koji pohvaljuje nepoštenog upravitelja, kazuje nam da poruka prispodobe nije ondje gdje je očekujemo. Isus ne suprotstavlja *sinove svjetla* i *sinove ovoga svijeta*, nego poziva *sinove svjetla* da uporabe inteligenciju u ovom svijetu kako bi ga pretvorili u prostore svjetlosti.

Bog i bogatstvo

Današnji evanđeoski ulomak smješten je u dio koji govori o dobroj i lošoj uporabi bogatstva. Optuženi upravitelj nastoji se izvući iz neugodne situacije i okrenuti je u svoju korist. Isus poziva slušatelje da budu tako domišljati u službi Bogu, kao što su lukavci ovoga svijeta spretni s novcem. Zato je ovo pohvala umješnosti, a ne nepoštenja.

Odnos između Boga i bogatstva, što je u hrvatskom jeziku i etimološki povezano, otkriva već prorok Amos u 8. st. prije Krista. Spominjući Jakova, koji je bio uzor ispravnoga odnosa prema Bogu i ljudima, prorok ustaje protiv zlouporaba svoga vremena. Osobito je oštar prema ljudima zaslijepljenim profitom, zbog kojega uništavaju *siromaha* i *potrebnika* uz pomoć svih sredstva prijevare koje mogu izumiti. Za Amosa je neprihvatljivo da čovjek postane manje vrijedan od bogatstva ili da bude objekt trgovine. Prorok ukazuje da prijezir čovjeka vodi i do preziranja Boga, jer se Boga svodi na prepreku ili sredstvo na pu-

tu poniženja čovjeka. Mlađak, dan koji bi trebao biti posvećen Gospodinu, postaje smetnja. Jedva se čeka da taj dan prođe kako bi se nastavila utрка za zaradom, a i ovako se vrijeme koje bi trebalo biti posvećeno Gospodinu koristi za smišljanje budućih nedjela. Premda taj dan formalno svetkujemo, oni ga krše u svojim srcima, kao što krše propis Zakona o lažnim mjerama. *Usnama ga časte, ali im je srce daleko od njega*. Njihovo lice-mjerje pretvara pobožnost u parodiju, kao što nepošteni upravitelj, malim potezom pera od dužnika svoga gospodara čini svoje dužnike te postaje onaj tko rasipa.

Naravno, moglo bi se razmišljati o kamatama koje su s vremenom narasle pa je upraviteljev postupak u biti svođenje duga na pravu mjeru. Gospodar je dobio uloženo pa je mogao bez očekivane srdžbe prihvatiti upraviteljevo ponašanje koje je u stanovitom smislu obraćenje. On se odrekao samo onoga što si je prisvajao. Stoga on nije 'nepošten' zbog svoga odnosa prema gospodaru, nego zbog svih ranijih zlouporaba. U tom kontekstu i Isusov poziv na stvaranje »prijatelja od nepoštena bogatstva« kazuje da u većini slučajeva u nečijem obilju ima nešto nepošteno, tj. postoji onaj kojemu nedostaje ono u čemu drugi obiluje umjesto da obojica imaju dostatno.

Zajedništvo s Bogom čini nas braćom i sestrama.

istinsko blago koje je u osobi. Boga se potiskuje iz javnosti jer je prepreka ponižavanju drugih...

Isus nas ne suprotstavlja *sinovima svijeta*, nego poziva da u svijetu budemo *sinovi sujetla* kako bi svijet po nama živio u poštenju, poštovanju i ljubavi. On se sâm, najavljujući definitivni sud na kraju vremena, identificira sa svima koji su na bilo koji način u situaciji ugroženosti, čime nas uči da dobra ovoga svijeta ne smiju biti dominirajuća snaga u našem životu, nego tek sredstvo preko kojega ćemo stjecati prijatelje i širiti vrijednosti kraljevstva Božjeg. Ne poziva nas na prijezir i prestanak truda za stjecanje zemaljskih dobara, nego potiče da jednak trud i umijeće uložimo i u neprolazne vrijednosti. Cilj kršćanina nije biti siromašan, kao ni nepošteno bogat materijalnim dobrima, nego *biti pošten pa i po cijenu siromaštva*.

Slavko Šlišković

O povezanosti socijalnog pitanja s pobožnošću govori i sveti Pavao u poslanici Timoteju. On vjernike potiče na molitvu u vidu »prošnje, molitve, molbenice i zahvalnice« za sve ljude. Osobito su naglašene osobe na vlasti jer o njima najviše ovisi »miran i spokojan život«, potreban za navještaj Radosne vijesti, kako bi svi mogli doći do »spoznanja istine«. Pavao donosi i ispovijest *vjere u jednoga Boga i jednoga posrednika između Boga i ljudi, čovjeka – Isusa Krista*. U Kristu su svi ljudi postali braća i sestre pa je onda nužna molitva jednih za druge, kao i međusobno poštovanje i ljubav. To je bogatstvo koje nije tuđe, nego je *u čovjeku*. U Isusu Kristu Bog nas je obogatio.

U malome vjerni

U vrijeme kad se vjeru želi zatvoriti u privatnu sferu i nijekati njezinu ulogu u društvenoj sferi života, dobro je iznova se sjetiti da nas Sveto pismo ne potiče na bijeg *od svijeta*, nego odlazak *u svijet*. Kršćanin se ne može i ne smije zatvoriti svijetu sve dok u njemu svi ne žive *mirno i spokojno*. I danas postoje 'mladaci' koji se ne svetkuju. Previše je 'kamata' koje treba svesti na pravu mjeru. Ljudskim se životima olako trguje. Trka za bogatstvom koje je izvan čovjeka nerijetko uništava

MOLITI s Crkvom

Bogatstvo služenja

Učiš nas, Učitelju života,
da ne možemo služiti dvojici gospodara.
Samo jednoga se može ljubiti
i samo jednomu se može istinski služiti.
A mi smo u srcu razdijeljeni,
razapeti između služenja tebi
i robovanja tolikim gospodarima:
moći, ugledu, posjedovanju...
Posjedovani smo, Gospodine,
od tolikih gospodara.
Samo služenje tebi istinski oslobađa
jer postajemo novim stvorenjem,
ne posjedovanim već ljubljenim.
Oslobodi nas, Gospodine,
našega robovanja svijetu
i podari nam snagu služenja tebi
da vjernim hodom za tobom
preobražavamo svijet
u novo zajedništvo zemlje i neba.
Razbistri nam pogled vjere
da spoznamo istinske vrijednosti života,
života koji ne prolazi.
Nek bogatstvo i dobra svijeta
ne budu teret življenju vjere. Amen.

Dvadeset i šesta nedjelja kroz godinu

30. rujna 2007.

Ulazna pjesma

— Dn 3,31.29-30.43.42

Sve što si poslao na nas, sve što si nam učinio, Gospodine, pravedno si učinio. Nismo čuvali naredbe tvoje, ali proslavi ime svoje, Gospodine, postupaj s nama po blagosti svojoj, po velikoj ljubavi svojoj.

Zborna molitva

Bože, ti svoju svemoć očituješ najviše praštanjem i milosrđem. Budi nam uvijek milostiv da težimo za obećanim dobrima i uđemo u vječno zajedništvo s tobom. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Milosrdni Bože, nek ti ovaj naš prinos bude drag da nam otvori izvor svakog blagoslova, po Kristu, Gospodinu našem.

Pričesna pjesma

— Iv 3,16

Po ovom smo upoznali Ljubav: on je za nas položio život svoj, pa smo i mi dužni živote položiti za braću.

Popričesna molitva

Bože, ovim otajstvom naviještamo smrt Gospodnju. Obnovi nam duh i tijelo da spremno prihvatimo trpljenje s Kristom te budemo njegovi subaštinici u slavi, koji živi i kraljuje u vijeke vjekova.

Prijedlozi za pjevanje

<i>Ulazna:</i>	207	Prigni se, svako koljeno
<i>Otpj. ps.:</i>	125	Hvali, dušo moja
<i>Prinosna:</i>	207	Prigni se, svako koljeno (2. kitica)
<i>Pričesna:</i>	188	Na Isusov se spomen sâm
<i>Završetak:</i>	648	Veseli blagdan

Prvo čitanje

— Am 6,1a.4-7

Čitanje Knjige proroka Amosa
Ovo govori Gospodin svemogući:
»Jao bezbrižnima na Sionu i spokojnima na samarijskoj gori! Ležeći na bjelokosnim posteljama, na počivaljkama izvaljeni, jedu janjad iz stada i telad iz staje; deru se uza zvuk harfe, izumljuju glazbala ko David, piju vino iz vrčeva i mažu se najfinijim uljem, al za slom Josipov ne mare. Stog će prvi sad biti prognani; umuknut će veselje raskošnika. Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam

— Ps 146,6c-10

Otpjev: Hvali, dušo moja, Gospodina!

On ostaje vjeran dovijeka,
potlačenima vraća pravicu,
a gladnima kruha daje.
Gospodin oslobađa sužnje,
Gospodin slijepcima oči otvara.
Gospodin uspravlja prignute,
Gospodin ljubi pravedne.

Gospodin štiti pridošlice,
sirote i udovice podupire,
a grešnicima mrsi putove.
Gospodin će kraljevati dovijeka,
tvoj Bog, Sione, od koljena do koljena.

Drugo čitanje

— 1Tim 6,11-16

Čitanje Prve poslanice svetoga Pavla apostola Timoteju
Božji čovče! Teži za pravednošću, pobožnošću, vjerom, ljubavlju, postojanošću, krotkošću! Bij dobar boj vjere, osvoji vječni život na koji si pozvan i radi kojega si dao ono lijepo svjedočanstvo pred mnogim svjedocima! Zapovijedam pred Bogom koji svemu život daje i pred Kristom Isusom koji pred Poncijem Pilatom posvjedoči lijepo svjedočanstvo: čuvaj zapovijed, neokaljano i bespriekorno, do pojavka Gospodina našega Isusa Krista. Njega će u svoje vrijeme pokazati On,

Siromašni Lazar na pragu bogataševa doma.
(Codex aureus iz Echternacha, oko 1030.)

Blaženi i jedini vladar, Kralj kraljevā i Gospodar gospodarā, koji jedini ima besmrtnost, prebiva u svjetlu nedostupnu, koga nitko od ljudi ne vidje niti ga vidjeti može. Njemu čast i vlast vjekovječna! Amen. Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja

2Kor 8,9

Isus Krist, premda bogat, posta siromašan, da se vi njegovim siromaštvom obogatite.

Evanđelje

Lk 16,19-31

Primio si dobra svoja, a tako i Lazar zla. Sada se on ovdje tješi, a ti se mučiš.

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

U ono vrijeme: Reče Isus farizejima: »Bijaše neki bogataš. Odijevao se u grimiz i tanani lan i danomice se sjajno gostio. A neki siromah, imenom Lazar, ležao je sav u čirevima pred njegovim vratima i priželjkivao nasititi se onim što je padalo s bogataševa stola. Čak su i psi dolazili i lizali mu čireve. Kad umrije siromah, odnesoše ga anđeli u krilo Abrahamovo. Umrije i bogataš te bude pokopan. Tada u teškim mukama u paklu, podiže svoje oči te izdaleka ugleda Abrahama i u krilu mu Lazara pa zavapi: 'Oče Abraham, smiluj mi se i pošalji Lazara da umoči vršak svoga prsta u vodu i rashladi mi jezik jer se strašno mučim u ovom plamenu.' Reče nato Abraham: 'Sinko! Sjeti se da si za života primio dobra svoja, a tako i Lazar zla. Sada se on ovdje tješi, a ti se mučiš. K tome između nas i vas zjapi provalija golema te koji bi i htjeli prijeći odavde k vama, ne mogu, a ni odatle k nama prijelaza nema.' Nato će bogataš: 'Molim te onda, oče, pošalji Lazara u kuću oca moga. Imam petero braće pa neka im posvjedoči da i oni ne dođu u ovo mjesto muka.' Kaže Abraham: 'Imaju Mojsija i Proroke! Njih neka poslušaju!' A on će: 'O ne, oče Abraham! Nego dođe li tko od mrtvih k njima, obratit će se.' Reče mu: 'Ako ne slušaju Mojsija i Prorokā, neće povjerovati sve da i od mrtvih tko ustane.'«
Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Bogu koji je bogat milosrdem, u zahvalnosti za svaki dar što nam od njega dolazi, obratimo se iskrenom molitvom:

1. Za Crkvu, koju si poslao da naviješta i svjedoči tvoju ljubav prema svakom čovjeku: obdari je istinskom brigom za siromašne i obespravljene, molimo te.
2. Za ljude i narode kojima je život darovao obilje dobara: pomози im da ne izgube osjećaj za duhovna dobra i nadahni ih da blago koje im je povjereno radosno i pravedno dijele sa svima koji su ga potrebni, molimo te.
3. Za ovu župnu zajednicu: daj nam među sobom prepoznati one koji su potrebni naše dobrote i osnaži nas za nesebičnost darivanja, molimo te.
4. Za pokojnu braću i sestre: obdari ih blagom vječnoga života, molimo te.

Bože, darivatelju ljudi, nadahni nas da s ljubavlju i zahvalnošću primamo svaki dar koji od tebe dolazi da bismo istim darom mogli darivati ljude oko sebe te tako svi budemo jedno s tobom, po Kristu, Gospodinu našem.

Kairós za život

Šesnaesto poglavlje Evanđelja sveti Luka počinje jednom Isusovom pričom, onom o nepoštenome upravitelju, a završava drugom, onom o bogatašu i Lazaru. Uzeta sama za sebe, priča o bogatašu i Lazaru lako bi se mogla shvatiti kao Isusovo stajanje na stranu siromašnih i odbacivanje bogatih. Kontekst u kojem je smještena, međutim, govori nešto drugo. Unatoč širokom uvjerenju da je Isus privilegirao siromašne i da se posebno obraćao društveno rubnim i odbačenim ljudima, novozavjetni tekstovi govore drukčije. Isusa ne opisuju kao proroka zauzeta za siromašne. Njegovo je poslanje navještaj kraljevstva nebeskoga. Zbog toga je propovijedao siromašnima, liječio bolesne, oslobađao zarobljene. Zbog istoga je razloga prihvaćao pozive na objede kod farizejā. Zbog kraljevstva je nebeskoga imao vremena za carinike i grješnike. Carinici i grješnici nisu siromašni i rubni. Oni su dobrostojeći. Upravo zato su i upadali u oči i bili prezirani. Grješni i nepošteni, a dobro im ide! Kao da su blagoslovljeni! Isus kao da podržava njihov grijeh! *Prijatelj grješnika i carinika!* Tako su ga nazivali oni koji su prezirali grješnike i carinike.

U priči o nepoštenome upravitelju Isus je svojim govorio kako je u svijetu koji se bavi zaradom, a ne poštenjem, ipak moguće ulagati u odnose, a ne samo u zaradu. Farizejima koji su se izrugivali njegovoj pouci, a za koje je znao da su srebroljupci, govorio je da Otac vidi njihova srca. U istom kontekstu govori o ispunjenju, a ne dokidanju Zakona i o zabrani otpuštanja jedne i uzimanja druge žene. To je široki kontekst priče o Lazaru i bogatašu.

Likovi

Najprije upada u oči da je bogataš bez imena. Siromah ima ime. Lazar. Ime ima značenje. Bog mu pomaže! Dok se bogatstvo prikazuje kao zastor nad imenom, kao zavjesa privida iza koje se ne vidi tko stoji, dotle je siromaštvo imenovano. Dobiva lice. Vrlo konkretno lice siromašnoga i bolesnoga Lazara.

U oslonjenosti na Boga bogatstvo nije ropstvo, a siromaštvo prestaje biti teret. (Andreas Felger)

Isus bogatstvo vidi drukčije nego svijet. Svijet bogatstvom obećava ime. S porastom bogatstva raste i ime. Kod Isusa je obratno. Bogatstvo skriva čovjeka. Ne vidi se o kome je riječ od prevelikog bogatstva. Ne samo da se ne vidi tko je ispod bogatstva, nego je i sami bogataš slijep. Slijep kod očiju. Bogataš ne vidi i ne opaža svijet izvan svojega bogatstva. Vidi samo sebe. Vidi sebe na sceni svojega bogatstva. Zrcali se u onome što ima. Što se više gleda u svome bogatstvu to manje vidi svijet i one koji su mu blizu. Isus kaže da se bogataš danomice gostio, a da je Lazar neprestano bio na njegovim vratima. Najteže je vidjeti ono najbliže. Što čovjek više ima to mu je teže vidjeti ono blisko. Što je netko siromašniji to bolje vidi ono što mu je blizu. Bogataš je, međutim, slijep i za ono najšire. Za obzor smisla. Smješten je između dva sljepila, onoga za blisko i onoga za krajnje. Bogatstvo stječe između tih granica. Između dva sljepila. Zato će bogatstvom moći mnogo unutar granica svojega sljepila, ali ništa na tim granicama. Ne može ništa protiv bolesti i smrti i ne može ništa nakon smrti. Moć se bogatstva pokazuje nemoćnom.

Isus ovom pričom čini nešto neobično. Priča o sudbini dvoje ljudi nakon smrti. Bio je jako sudržan u govoru o onom što se događa nakon smrti, ali kad je riječ o bogatašima, prelazi tu granicu. Pričom. To bi valjalo razumjeti kao krajnji napor da dopre do bogataša i da im otvori oči za važnije od srebra.

Priča nije prvenstveno moralna priča koja bi osuđivala bogataše. Isus njome ne osuđuje slušatelje! Nije ni poticajna priča koja bi htjela senzibilizirati za siromašne. Ne poziva farizeje da se brinu za siromahe! Nije niti kritika društvenih odnosa. Ne poziva siromahe na revoluciju! Ona je religiozna priča koja hoće slijepom čovjeku otvoriti oči za život koji je važniji od bogatstva. Isus ju je ispričao zato jer je naviještao kraljevstvo Božje i bogatašima!

O bogatašu kaže da se lijepo odijevao i bogato gostio. Lazar je, naprotiv, bio bolestan i gladan. Bogataševa odjeća i Lazarova bolesna koža su dodir sa svijetom. Bogatašu je taj dodir mekan i skupocjen. Lazaru je bolan. Bogataš i Lazar žive jedan pored drugoga. Među njima nema odnosa. Lazar bi htio stvoriti odnos, ali ne i bogataš. Lazaru bi njihov odnos olakšao bolest i glad. Bogataš niti ne misli o mogućem odnosu. Između njega i Lazara leži veliko bogatstvo. Ponor bogatstva. Bogataš bi ga mogao premostiti. Lazar ne može. Bogataš bi posjed mogao utkati u gradnju odnosa. Lazar to ne može.

Smrt i život

Onda u priču ulazi smrt. Jedan i drugi umiru. Smrt, čini se, ne pravi razlike. Svi su ljudi smrtni. I svi umiru. Isus, međutim, upravo to univerzalno izjednačavanje svih u smrti postavlja u pitanje. Za siromaha kaže da su ga anđeli odnijeli u krilo Abrahamovo, a za bogataša da je pokopan. Tek tada, u paklu, otvara oči. Prvi put priznaje da mu je potrebna pomoć. Ovdje otkrivamo u čemu je zamka bogatstva. Samodostatnost. Bogataš nije grješan jer ima. On je grješan jer ne treba nikoga. U mreži života stvara zastoje. Neprotočnost. Tko nikoga ne treba ne vidi svijet. I ne gradi mostove do drugoga! Svijet vidi samo onaj tko je potreban. Bo-

gataš nije bio neprijatelj Lazaru! Jednostavno, nije ga vidio. Bogatstvo stvara odmak moći. Bogatašu nedostaje iskustvo nemoći da bi uopće vidio svijet i druge. Ovdje se sluti i zašto je Isus došao na svijet kao siromah, zašto je uzeo na sebe patnju i zašto je život završio prolazom kroz odbačenost, osudu, porugu, križ i smrt. Siromaštvo je perspektiva iz koje se svijet vidi onakvim kakav jest. Isus je iz nje mogao vidjeti patnju drugoga. I uzeti je na sebe. I povezivati! Stvarati zajedništvo.

Bogataš je u paklu. Sām. Možda je u tome olovno i užareno srce pakla. Samoća. Vidi Lazara u Abrahamovu krilu. U zajedništvu. Tek tada mu se otvaraju oči za religiozno shvaćanje života. No, ni tada ne razumije o čemu se radi. Lazara vidi samo kao nekoga tko bi mu služio. Ponaša se onako kako se inače ponašao. Iz pozicije moći. I tada je njegova patnja jedina patnja. Interesira se samo za sebe. Pakao i jest *zabrinutost samo za vlastiti život*. On bi i svoj životni neuspjeh htio pretvoriti u svoj privilegij. Abraham bi trebao činiti ono što on kaže. Lazar bi trebao biti poslušan. A on bi tako pokazao svoju skrb i sućut za svoju braću. I u svojoj molbi za kap vode i u molbi da Lazar ode njegovoj braći bogataš ostaje ono što je oduvijek bio: zabrinut samo za sebe i svoje. Ne opaža da je vjera sasvim drugi način života, drugi zakon. Ne zakon tijela i samoodržanja, nego sućut, ljubav, zajedništvo, proslava. Možda pakao i nije drugo doli nemoć izlaska iz skrbi za samoga sebe.

Ova priča ističe konačnost vremena. Nije mudro odgađati obraćenje. Cilj priče nije osuda bogataša. Naprotiv! Ona je poziv na obraćenje. Na otvaranje očiju! Dok ima vremena. Dok vrijeme nije nestalo. Prisposoba o nepoštenom upravitelju završila je riječima o nemogućnosti služenja Bogu i bogatstvu. Priča o bogatašu i Lazaru pokazuje u čemu je razlika. I jedan i drugi služe. Bogataš onome što ima. Vjernik Bogu. Bogatstvo, ako mu se služi, izolira, osamljuje, zasljepljuje i konačno zarobi u paklu samoće i brige za sebe samoga. obraćenje je služenje Bogu. Služeći Bogu moguće je služiti se i svojim imanjem te stvarati odnose, prijateljstva, mrežu života. Vrijeme još nije isteklo. Pravo vrijeme za obraćenje i život je sadašnje vrijeme.

Ante Vučković

ZR
nje

Kruh koji vam pretječe jest kruh ogladnjeloga; odijelo koje ne nosite odijelo je onoga koji je gol; novac koji skrivate novac je sirotinje. A djela ljubavi koja ne činite djela su nepravde koju činite.
Sv. Bazilije

Liturgijski hvalospjevi preuzeti iz Lukina evanđelja

Susrećući se u liturgiji s evanđeoskim hvalospjevima i himnima, preuzetima iz Lukinog evanđelja 'djetinjstva', kanimo ovdje uočiti njihov teološki sadržaj i međusobnu prožetost. Riječ je o himnima-hvalospjevima: *Magnificat* (Veliča), *Benedictus* (Blagoslovljen), *Gloria* (Slava Bogu na visini) i *Nunc dimittis* (Sad otpuštaš slugu svoga, Gospodaru).

Opjevano Božje djelovanje

Sva četiri himna opjevavaju Boga kao onoga koji djeluje u povijesti. U himnu *Veliča duša moja Gospodina* Bog je opisan rječnikom 'teologije siromaha'. Bog djeluje preko siromaha. Djelovao je preko svoga slugu Izraela kako je na kraju vidljivo kad govori o ispunjenju obećanja danih ocima («Prihvati Izraela, slugu svoga, kako obeća ocima našim», *Lk 1,54*). Izričaji o Božjem djelovanju tvore svojevrstni mozaik aluzija na Stari zavjet. Tako Marija u himnu opjevava cjelokupnu povijest Izraela s Bogom. Vrhunac je Božje djelovanje po njoj, njegovoj službenici. Na kraju je Marija postala predstavница Izraela.

Himan *Blagoslovljen Gospodin Bog Izraelov* objašnjava anđelove poruke upućene Zahariji i Mariji. Riječ je o dolasku Davida 'pomazanika', Krista, i njegova preteče. Mesijanski događaj opisan je najprije kao spasenje »od neprijatelja naših i od ruke sviju koji nas mrže« (*Lk 1,71*) a onda i kao oprostene grijehe: »da pruži spoznaju spasenja narodu njegovu po otpuštenju grijeha njihovih« (*Lk 1,77*).

Himan *Slava Bogu na visini* daje Božjemu djelovanju univerzalne domete: *slava* na visini, *mir* na zemlji. Tko je primatelj mira? Riječ je o ljudima, o svemu ljudskome rodu, ne samo o Izraelu kako bi se moglo zaključiti iz *Lk 2,10*: »Ne bojte se! Evo javljam vam blagovijest, veliku radost za sav narod!«. Ovdje se nastavlja Šimunov »Sad otpuštaš slugu svoga« sa sviješću da je sada nastupila objava svim narodima.

Vidljivo je, dakle, da se ovi himni međusobno 'nadograđuju' i nadopunjuju razvijajući misli tako da u svojoj cjelovitosti pružaju govor o Mesiji koji je promišljen u svjetlu starozavjetnih iščekivanja. Taj je govor ujedno i govor o Crkvi.

Međuprožetost himana

Niz započinje s »Veliča duša moja Gospodina« u kojem Marija opjevava vlastitu povijest unutar povijesti Izraela. Na kraju spominje »prihvati Izraela, slugu svoga« (*Lk 1,54*), a te riječi potom prihvaća himan »Blagoslovljen«. Zaharija blagoslivlja Gospodina Boga Izraelova te navodi razloge svoga blagoslivljanja: pohod i otkup svoga naroda (usp. *Lk 1,68*) time što je im podigao snagu spasenja (doslovno »rog spasenja«) »u domu Davida, slugu svojega« (*Lk 1,69*). To je u oba himna popraćeno Božjim obećanjem: »kako reče« (*Lk 1,55-70*). Slušatelji toga Božjeg govora (obećanja) bili su »naši oci, Abraham i njegovo potomstvo« (*Lk 1,55*). U Zaharijinu himnu (Sad otpuštaš slugu svoga) obećanje se svodi na Božji govor po prorocima (*Lk 1,70*) i odnosi se na 'sveti Savez', na zakletvu »kojom se zakle Abrahamu, ocu našem« (*Lk 1,73*). Na početku Marijinoga himna »Veliča« Boga se naziva »Spasiteljem« (*Lk 1,47*), a glavnina je himna uokvirena Božjim »smilovanjem« (*eleos*; *Lk 1,50-54*). Himan »Blagoslovljen« u prvom dijelu karakterizira također govor o spasenju (*Lk 1,69-71*) i smilovanju (*Lk 1,72*). Tek ovdje se razvija govor o dolazećem kraljevskom Mesiji iz doma Davidova. Pogledajmo kako je to zorno prikazao N. Lohfink:

<i>Veliča</i>	<i>Blagoslovljen</i>
1,54 Izraela	1,68 Gospodin Bog Izraelov svoj narod
slugu svoga	1,69 Davida, slugu svojega
1,55 kako reče	1,70 kako reče na usta svetih svojih proroka
ocima našim	1,73 Abrahamu
Abrahamu	ocu našem
1,47 mome Spasitelju	1,69 nam snagu (= rog) spasenja
1,50 smilovanje	1,71 spasiti
1,54 spomenuti se smilovanja svojega	1,72 iskazati smilovanje... i spomenuti se

U drugom dijelu himna »Blagoslovljen«, gdje se govori o Ivanu Krstitelju, Ivana se naziva »pro-rokom Svevišnjega« (*Lk 1,76*). On obznanjuje dolazak »mladog sunca s visine« (*Lk 1,78*). To »mlado sunce« ima zadaću: »da obasja one što sjede u

tmni i sjeni smrtnoj i da upravi noge naše na put mira« (Lk 1,79). O svemu tome pjeva silna nebeska vojska poslije Kristova rođenja u noći obasjanoj slavom Gospodnjom: »Slava na visinama Bogu, a na zemlji mir među ljudima njegova je odluka (volja)« (Lk 2,14). Anđeli se svojom pjesmom neposredno nastavljaju na riječi Zaharijina himna. A riječi *slava* i *mir* čuju se i u Šimunovu hvalospjevu (usp. Lk 2,29,32). I to možemo zornije vidjeti:

<i>Blagoslovljen</i>	<i>Slava</i>	<i>Sad otpuštaš</i>
1,7 prorok Svevišnjega 1,78 Boga našega mlado sunce s visine 1,79 na put mira	2,14 slava na visinama Bogu na zemlji mir	2,29 u miru 2,32 slavu puka svoga izraelskoga

Izričaj iz Šimunova himna »svjetlost na prosvjetljenje naroda« razrađuje motiv svjetla Zaharijinog himna (Lk 1,78-79), a riječi »sluga« (Lk 2,29), »spasenje« (Lk 2,30) i »puk svoj izraelski« (Lk 2,32) povezuju himan »Sad otpuštaš« s Marijinim himnom (usp. Lk 1,47.48.54). Pogledajmo i to:

<i>Sad otpuštaš</i>	<i>Blagoslovljen</i>	<i>Veliča</i>
2,29 slugu svojega 2,30 spasenje tvoje 2,32 svjetlost na prosvjetljenje naroda puka svoga izraelskoga	1,78 mlado sunce 1,79 da obasja	1,47 mome Spasitelju 1,48 službenice svoje 1,54 Izraela

Teologija povijesti spasenja

Izričaj »darom premilosrdnog srca Boga našega« (Lk 1,78) održava Božju karakteristiku smilovanja, Božjega milosrđa koje se pokazuje kao njegova 'utroba', 'srce'. Već smo spomenuli dolazak »Mladoga sunca« s visine koje sja svom jačinom da obasja one koji sjede u tmni i sjeni smrtnoj i da ih upravi putem spasenja (mira). To programatsko raspršivanje tame i smrti razvio je Luka u svom evanđelju. U čudu uskrsnuća udovičina sina (usp. Lk 7,11-17) pokazuje se Isusovo smilovanje (7,13). Isus ima *srce* kao Gospodin Bog; jednako reagiraju, jednako osjećaju za siromahe. Udovica, koja je već na rubu egzistencije jer joj je umro muž, sada je opet 'u sjeni smrtnoj' jer joj je umro i jedini sin koji joj je bio potpora i životna sigurnost. Isus joj ga vraća, on je spasava.

U perikopi »Tko je moj bližnji« Samarijanac ima božansko srce (»sažali se« Lk 10,33) te smijemo i u njemu vidjeti nebeskog Oca. Hodočasnik, koji je išao iz Jeruzalema u Jerihon, ostavljen je »polumrtav«, a smilovanjem »morskog« Samarijanca život mu je spašen. U perikopi o izgubljenom sinu imamo Božju sliku u liku oca (Lk 15,11-32). Otac ga 'ugleda', pun smilovanja potrča mu u susret, zagrli i izljubi. Raduje se jer mu taj sin bijaše mrtav i oživje (usp. Lk 15,24-32). Glagol 'vidjeti' pomaže nam shvatiti glagol 'smilovati se', tj. da se ne radi o iznenadnoj komponenti onoga što se događa u čovjeku, nego o nečemu potpuno neočekivanom. Riječ je o neočekivanom Božjem čudu, kao nastupu, koji nadmašuje ljudska mjerila. Tako i u Samarijančevom postupku prepoznavamo Boga kao jedinoga koji na takav način postupava.

Zato mu iskazujemo pohvalu, slavu. Riječ o *slavi* Boga u visini (usp. Lk 2,14), a zatim o *miru* među ljudima na zemlji, koji bi opet trebao biti slava Boga. »Mir na nebu« nalazimo i u izvješću o Isusovu mesijanskome ulasku u Jeruzalem. Možemo li taj mir promatrati kao slavu Boga na zemlji? Da je tomu tako, potvrđuje imenica 'odluka' (*eudokia*). Odluka je pred Ocem (»Da, Oče! Tako se tebi svidjelo.« Lk 10,21). Što se želi reći s tim »pred« Ocem? Bio bi to dvorski način izražavanja prema Bogu, preuzet iz rječnika Bliskog istoka i odgovarao bi predstavi o nekom savjetovanju pred Božjim tronom. Stoga proizlazi da je odluka suverena, božanska. Ta odluka pred Ocem ima 'zemaljske' posljedice, ona se »otkriva« na zemlji. Mir među ljudima posljedica je odluke pred Ocem. Slava u visinama ide Bogu. Ona može biti i Sina čovječjeg i anđela (usp. Lk 9,26). Ali anđeli je govore povodom rođenja Kristova. Ta se slava reflektira na zemlji kao mir među ljudima.

»Mir vama!« – pozdrav je Uskrsnuloga, njegove prve riječi poslije uskrsnuća. Zadaća »mladoga sunca s visine« jest »upraviti noge naše na put mira«. »Božić« je mir među ljudima (usp. Lk 2,14). I Uskrs je mir. Mir je Isusova 'osobna iskaznica'. U čemu se sastoji taj mir?

Isusov mirotvorni zadatak je da nas izbavi iz »tame i sjene smrtnosti«. Njegovo uskrsnuće je ulazak u »sjaj« i konačna pobjeda »mladoga sunca« nad tamom i smrću.

Mario Cifrak

Gospodine, ti nam bijaše okrilje

Otpjevni psalam za 23. nedjelju kroz godinu

I. Andrić

Go - spo - di - ne, ti nam bi - ja - še o - kri - lje od

ko - lje - na do ko - lje - na.

1. Smrtnike u prah
Jer je tisuću godina u očima tvojim ko jučerašnji dan

2. Razgoniš ih ko
jutrom cvate i

3. Nauči nas dane
Vrati se k nama Gospodi - - -

4. Jutrom nas nasiti
Daj da nam uspije djelo

vra - ćaš i ve - liš:
ko - ji je mi - nu - o
ju - tar - nji san,
sva se ze - le - ni,
na - še bro - ji - ti
ne! Ta do - kle ćeš?
smi - lo - va - njem svo - jim
na - ših ru - ku,

1. "Vratite se, si - - - no - vi ljud - ski!"
i kao stra - ža noć - na.

2. kao trava su što se ze - le - - - ni:
a uvečer već se su - - - ši i ve - - - ne.

3. da steknemo mu - dro sr - - - ce.
Milostiv budi slu - - - ga - ma svo - - - jim!

4. da kličemo i da se veselimo u sve da - - - ne!
djelo ruku na - - - ših nek us - pi - je!

Ne zaboravite djela Božjih

Otpjevni psalam za blagdan Uzvišenja sv. križa

D. Bubalo

Ant.

Ne za - bo - ra - vi - te dje - la Bo - žjih!

Ps 78 (77)

1. Poslušaj, narode moj,	moju nauku,	prikloni uho riječima	us - ta mo - jih!
Otvorit ću svoja	usta na pouku,	iznijet ću tajne iz vre -	me - na dav - nih.
2. Kad ih	ubijaše,	tražiše ga	i opet pita - hu za Bo - ga;
spominjahu se da je Bog	hridina njihova	i Svevišniji	ni - hov ot - ku - pi - telj.
3. Ali ga opet ustima	svojim varahu	i jezikom svojim la -	ga - hu nje - mu.
Njihovo srce ne bijaše	postojano s njime	nit bijahu vjerni Sa -	ve - zu nje - go - vu.

Posjetite stranice
Hrvatskog društva crkvenih glazbenika

www.crkvena-glazba.hr

HRVATSKO
DRUŠTVO
CRKVENIH
GLAZBENIKA

Blagoslov naroda evanđelistarom

Poštovano Uredništvo, primjećujem da neki svećenici u svečanim slavljinama euharistije, nakon navještaja evanđelja i iskazivanja počasti evanđelistaru, uvode novu obrednu gestu: blagoslivljaju puk evanđelistarom. Je li riječ o nekoj liturgijskoj novosti ili proizvoljnosti pojedinaca?

I. M., župnik

Navještaj evanđelja predstavlja vrhunac liturgije Riječi u svim liturgijskim slavljinama. 'Dimenzija vrhunca' pokazuje se u očitoj vjeri da se kroz navještaj riječi evanđelja uprisutnjuje sama Riječ, Krist koji govori okupljenoj zajednici. Taj susret Crkve s Gospodinom kroz *govor i slušanje* u liturgijskomu obrednom izricanju pronašao je različite obredne znakove vjere i štovanja: navještaju Evanđelja prethodi procesija, kađenje, poklik Kristu, znamenovanje znakom križa; Evanđelje se naviješta svečano, pjevanjem, a zajednica ga sluša stojeći; na kraju đakon ili svećenik ljubi evanđelistar – na sličan način kako se iskazuje čast oltaru, znaku Kristove prisutnosti. U svoj toj obrednosti, uz znak ambona s kojeg se naviješta (samo) Božja riječ, posebna je pozornost od najstarijih dana bila pridavana Evanđelistaru, knjizi koja sadrži tekst evanđelja. Evanđelistar je bio shvaćan kao znak Kristove prisutnosti. Zato je kao knjiga posebno oblikovan i urešen, svečano ga se nosi u procesiji (kao i Gospodinov križ), iskazuje mu se čast kađenjem i poljupcem, a u liturgijskome prostoru daje mu se posebno mjesto.

Na tragu te liturgijske tradicije može se, kao o posebnome znaku, govoriti o *blagoslovu puka evanđelistarom* nakon navještaja evanđelja. Ipak, potrebna su neka razjašnjenja. Čin blagoslova puka evanđelistarom izvorno ne pripada rimskoj liturgijskoj tradiciji. Nakon Drugoga vatikanskoga ekumenskoga sabora nerijetko se, osobito u papinskim slavljinama, želi istaknuti zajedništvo cijele Crkve i liturgijskih tradicija u njoj, pa se rimski obred obogaćuje elementima koji su preuzeti iz bogate baštine drevnih liturgijskih tradicija. Tako je i čin blagoslova puka evanđelistarom na svečanim papinskim

slavljinama preuzet iz bizantske tradicije. U bizantskome obredu ta gesta pripada jednako svećeniku kao i biskupu. Rimski pak obred u novije vrijeme preuzima tu gestu, ali s izvjesnim ograničenjem.

Nova Opća uredba Rimskoga misala (br. 175) dala je legitimnost toj obrednoj gesti u rimskom obredu, ali s određenim specifičnostima: »Kad đakon poslužuje biskupu, donosi knjigu biskupu da je poljubi ili je sam poljubi (...). U svečanim slavljinama biskup može, ako je zgodno, blagosloviti narod evanđelistarom.« Jasnije je naglašeno da je ta gesta u rimskome obredu pridržana *samo za slavlja kojima predsjedava biskup*, i to za ona svečaniya slavlja (*in celebrationibus sollemnioribus*).

Razlog pridržanosti toga 'novoga' obrednoga znaka za svečaniya slavlja kojima predsjedava biskup stoji, čini se, u činjenici da je rimski obred uvijek naglašavao tijesan suodnos biskupske službe s naviještanjem evanđelja (S. Sirboni). Biskup je, naime, prvi odgovorni služitelj naviještanja Kristova evanđelja, a što se u liturgiji biskupskoga ređenja izražava znakom polaganja evanđelistara na biskupovu glavu. Vrijedno je spomenuti da je odnos biskupske službe i naviještanja evanđelja još jače naglašen u slavlju euharistije prema ambrozijanskome (milanskome) obredu: ondje, naime, nakon naviještenog evanđelja, đakon pristupa biskupu koji sjedi na katedri te ga kadi, na sličan način kao i evanđelistar prije navještaja evanđelja. Činom kađenja biskupa želi se pokazati da biskupova pastirska riječ, izrečena u homiliji, nema za cilj samo tumačiti riječ, nego biti nastavak i aktualizacija same naviještene Božje riječi. I bez uvođenja toga znaka u rimski obred on može biti nadahnuće dubljem razumijevanju liturgije Riječi, osobito homilije.

Gesta blagoslova puka evanđelistarom uvedena je, dakle, u rimski obred kao novost, ali samo za slavlja kojima predsjedava biskup, te nije predviđena ni dopuštena za druga slavlja. Tako je znak u rimskoj obrednoj interpretaciji i uporabi zadobio svoju značajnu specifičnost, koja bi njegovim proširenjem na sva slavlja bila izgubljena ili barem zasjenjena. ■

god. XXIV. (2007.) br. 9

Liturgijsko-pastoralni list za promicanje liturgijske obnove

Glavni i odgovorni urednik:

Ante Crnčević

Uredničko vijeće:

Petar Bašić, Ante Crnčević, Ivan Ćurić,
Ivan Šaško, msgr. Antun Škvorčević, Ivica Žižić

Predsjednik uredničkog vijeća:

msgr. Antun Škvorčević

Uredništvo:

Ante Crnčević, Ivan Andrić, Sani Bošnjak

Grafička priprema:

Tomislav Koščak

Izdavač i nakladnik:

Hrvatski institut za liturgijski pastoral
pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji
Kaptol 26

10000 ZAGREB

Telefon: 01 3097 117

Faks: 01 3097 118

e-mail: hilp@zg.t-com.hr

Tisak:

Offset Markulin, Lukavec

List izlazi 13 puta godišnje.

Cijena pojedinog primjerka: 13,00 Kn

inozemstvo: 3,00 EUR; 4,60 CHF; 4,80 USD;
5,70 CAD; 7,00 AUD

Godišnja pretplata: 169,00 Kn

inozemstvo: 39 EUR; 60 CHF; 62 USD;
74 CAD; 91 AUD

BiH, SR, MNE : 30 EUR

Za pretplatnike s deset i više primjeraka
odobravamo popust od 10%.

Uplate za Hrvatsku:

žiro-račun: Privredna banka Zagreb, d.d.
2340009-1110174994

model plaćanja: 02

poziv na broj: upisati vlastiti pretplatnički broj

Uplate za inozemstvo:

devizni račun: Privredna banka Zagreb, d.d.:
703000-012769

SWIFT: PBZGHR2X

Međunarodni broj bankovnog računa - IBAN:
HR88 2340 0091 1101 7499 4

iz naših izdanja:

Božanski časoslov.

Liturgijski molitvenik za puk,
1110 str.
120 kn

preporučujemo:

I. Dugandžić,
**U radosti
naviještene Riječi.**

Homiletska razmišljanja
uz čitanja godine C.

228 str.

65 kn

I. Dugandžić,
**Osluškujući
Riječ.**

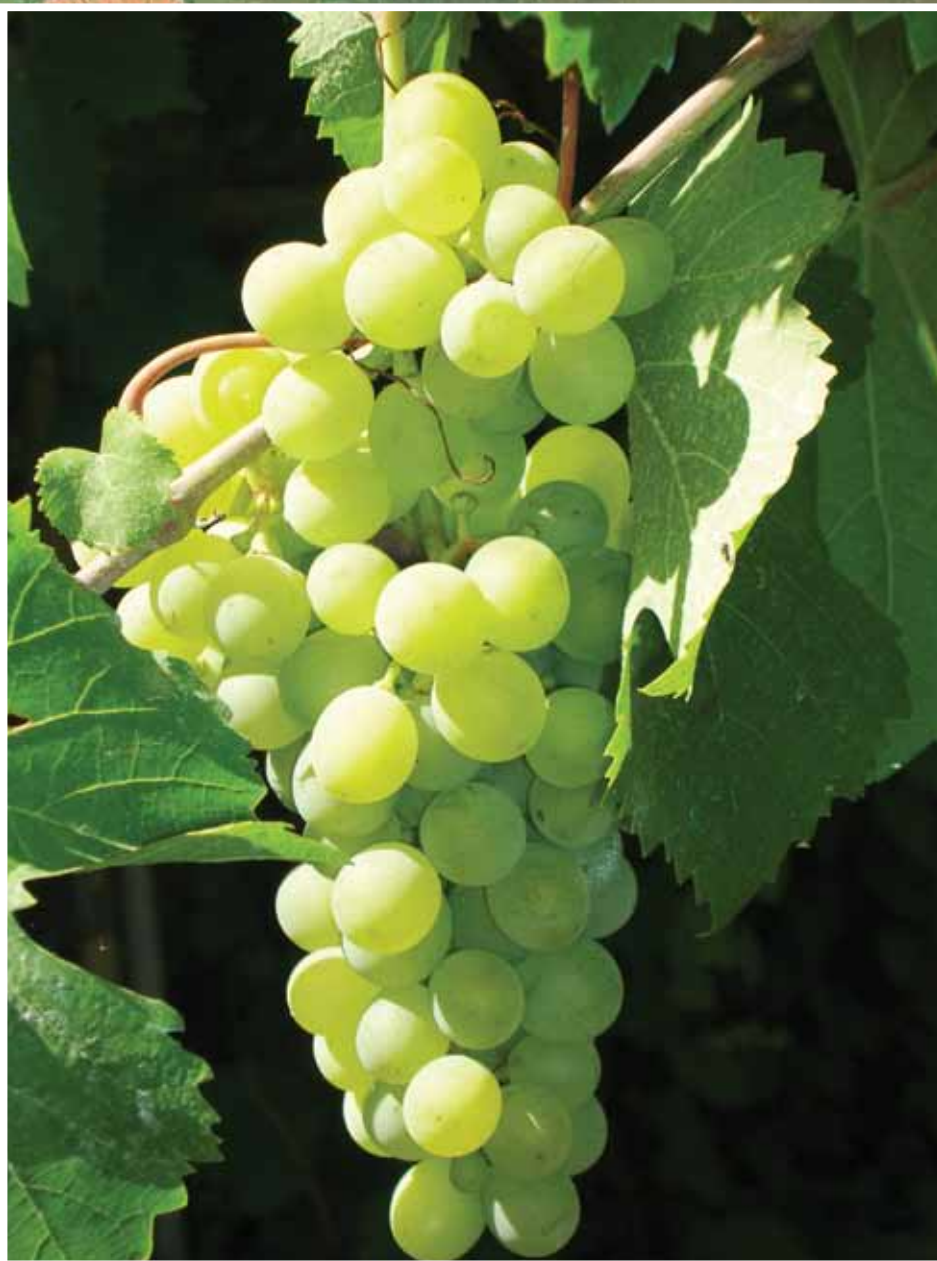
Homiletska razmišljanja
uz čitanja godine B.

252 str.

65 kn

Naša izdanja potražite:

Hrvatski institut za liturgijski pastoral
Kaptol 26, 10000 Zagreb
tel.: 01 309 7117
faks: 01 309 7118
e-mail: hilp@zg.t-com.hr

Ja sam istinski trs – govori Gospodin.
Kao što loza ne može donijeti roda
sama od sebe, ako ne ostane na trsu,
tako ni vi ako ne ostanete u meni.

Iv 15,1.4